

Přítomnost

42
nezávislé
týdeník

ROČNÍK XIII

V PRAZE 21. ŘÍJNA 1936

ZA KČ 2.—

Duch poznání a duch ovládání KAREL ČAPEK

Je konec krise? ECONOMICUS

Komunistické nebezpečí se manikýruje K. FRIČ

Hra na slepou bábu VÁCLAV KOVÁŘ

Od abstraktního umění ke skutečnosti A. H. BAAR

Kdyby nás napadli ze vzduchu... F. SÁTORA

Rozpaky s fotografií — Vázané nebo volné lihové hospodářství?
Volby na železnicích — Tak co tedy máme dělat? — Proti komunistům?
Zemědělci a technika

JAN
WELZL

... to, co vypravuje, je stejně kořeněno
naivitou jako velmi dobrým pozorováním, zatra-
cenými zkušenostmi i krásným optimismem
prostého a statečného člověka. Karel Čapek

Třicet let na zlatém severu
se 6 fotografickými přílohami. 4. vydání.
Brož. Kč 36.— Váz. Kč 46.—

Po stopách polárních pokladů
se 6 fotografickými přílohami. 3. vydání.
Brož. Kč 36.— Váz. Kč 46.—

U KNIHKUPCŮ

FR. BOROVÝ

PRAHA II, Národní třída 18 — BRATISLAVA, Dunajská ul. 21

Sanatorium dra Borůvky

PRAHA II, LEGEROVA UL. 61n.

Ústav pro choroby chirurgické, ženské a porody

Telefon 212-3-7, 379-0-6, 332-3-8

román
M. MAJEROVÉ
pochybný státní cenou

IV. vydání

Utopistický román o přehradě,
jejíž protržená hráz má zaplavit
Prahu, o sociální revoluci
v ČSR, o světě finačnicků, plavců,
bursiánů, nezaměstnaných, kni-
ha uměleckého průboje celé čes-
ké moderní prózy.

Cena 30 Kč, váz. 40 Kč

U knihkupců MELANTRICH

KLUB PŘÍTOMNOST

sekretariát a klubovní místnost v Praze XI., budova
Všeobecného pensijního ústavu (vých. vchod), tel. 355-33

Pravidelné debatační večery ve středu v 19.30 hod.

Referují: 21. X. poslanec Ferdinand Richter:

Obrana státu, motorisace a lihový
průmysl.

4. XI. profesor na vojenské námořní akademii v Pa-
říži, Henry Moysset, vynikající francouzský
historik a politik a známý přítel Českoslo-
venska:

Postoje československé demokracie
v Evropě.

Klub Přítomnost uspořádal dne
14. října přednášku poslance prof.
J. B. Kozdka na téma ČSR ve vál-
ce a v míru. Po úvodních slovech
přešel přednášející k všeobecnému
užší evropské situaci, při čemž
se snažil vždy jasně poukázat na
to, jakým způsobem se zrcadlí za-
hraničně politické události na vnítř-
ní a zahraniční čs. politice. ČSR
jako stát, stojící na stanovisku
míru, snaží se zapojit se do spo-
lečenství států, jemu zájmové i ide-
ově příbuzných. Aby byl paraly-
sován nezdoravý vliv některých ide-
ologií, ohrožujících mírovou kon-
cepci, založenou na zásadě neděli-
telnosti míru, byl založen z po-
puďu politiků různých národů Ras-
semblement universel pour la paix,
který má za úkol bdít nad ne-
dotknutelností míru a závazků z ně-
ho vyplývajících. Má také propa-
govat omezení zbrojení v mezích,

určených smlouvami, jakož i úkol
vhodně pracovat na posílení Spol.
Národů. — Konečně se má sna-
žiti o vytvoření takových organi-
sací, které by umožnily smírné vy-
řizování mezinárodních sporů. R.
U. P. snaží se při tom zapojit do
svého pracovního okruhu všechny
státy bez rozdílu politického sys-
tému, které projevíly vážně sna-
hy na vybudování a udržení evrop-
ského míru. Pro ČSR při tom platí
nezměněná zásada setrvaní a pro-
hloubení přátelských styků se stá-
ty té dohody, Francií a SSSR,
protože dnes nestačí k uhájení a
obraně míru individuální brannost
jednoho státu. Při tom vůdčím he-
slem musí zůstat snaha, potírání
propagandy míru nepřátelskou zas-
jen dokonale organizovanou propa-
gandou. — Večer byl ukončen ži-
vou debatou, při které se podávalo
konfrontovatí různá hlediska.

OBSAH 41. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: VACL. KOVÁŘ: Oč vlastně jde agrárníkům? — Jak psátí objektivní úvahu o Špa-
nělsku. — KAREL KUBATA: Politická historie lihu. — A. H. BAAŘ: Od abstraktního umění ke skutečnosti. —
OCCIDENTALIS: Zvláštnosti americké justice. — B. MARKALOUS: Je fotografie uměním? — Koalice. — Splátka
na směnku veřejných zaměstnanců. — Katolíci a levice. — Vůdcovská všemohoucnost v devaluaci. — SdP před práz-
ninami a po prázdninách. — Radek a fantom trockismu. — Nekrolog ke Gömbösovi a k jeho politice. — Jaký význam
má pro nás zestátnění francouzského zbrojního průmyslu? Pomůže zřídit ministerstvo? — Prémie za lajdáctví. —
O československý football.

Přítomnost

za redakci **Ferd. Peroutka**
odpovídá

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. • Nevyžádané
rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt
roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.— • Užívání nov. známek povoleno řed. pošt
a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10. I. 1924 • Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Je konec krise?

Tak jako lord Byron mohl jednoho rána napsati do svého deníku, že probudiv se shledal, že je slavný, mohli bychom my všichni napsati, že probudivše se shledali jsme, že vlastně už není krise a že jsme uprostřed konjunktury. Vezmeme-li kterékoli číslo z řady citlivých na konjunkturu, zjišťujeme, že vyskočilo náhle téměř přes noc a zdánlivě bez souvislosti vysoko nad úroveň nejen loňského roku — který už byl podstatně lepší než rok 1934, ale i nad úroveň některých let docela obstojné konjunktury před rokem 1929. Platí to jak o těžbě uhlí, výrobě koksu, železa a oceli, tak také o prováděných novostavbách, poklesu nezaměstnanosti, o spotřebě uhlí v průmyslových závodech, o odběru elektřiny, obratech odúčtovacího sdružení, dopravě na železnicích, a chceme-li věřit, že bursa je eskontováním příštího vývoje hospodářského, pak se nemůžeme nepozastavit nad indexem akcií, který činí 122 proti 95 v srpnu loňského roku a proti 85 v srpnu roku 1934.

Jaký význam má vzestup cen.

Na vzestup konjunktury ukazuje ještě jiná okolnost, příznačnější než všechna ostatní citlivá čísla: vzestup cen. Není snad ještě zapomenuta řada teoretických výkladů o poklesu cen jakožto hlavní — ne-li jediné — příčině krise. Fakt je, že pokles cen byl průvodním zjevem krise a že, nebyl-li i jejím původcem, byl přece jen jednou z příčin jejího dalšího prohloubení. Neboť v době cenového poklesu neodvážil se ani jediný podnikatel nakupovat a investovat. Nemohl vědět, zda jeho konkurent, který se odhodlá nakupovat a investovat o několik týdnů později, nebude na tom lépe. Kdekdo čekal, až se cenový pokles zastaví. Vždyť konečně tato stagnace byla patrna i v nákupech pro domácnost, které byly oddalovány až na nejzazší dobu. Textil pocítil to nejsilněji.

Nyní jsme tedy na cestě opačné, jsme uprostřed přirozeného a v určitém smyslu blahodárného vzestupu cen. Zajisté, je to velmi kacířské tvrdit proti všem tak zv. hlasům veřejnosti a dokonce i proti několika vládním prohlášením, která slibují cenový vzestup zarazit, že má blahodárné účinky — ale nemůžeme si pomoci, protože pravda už je taková. Ti, kdož volají po konjunktúře z roku 1929 — zapominajíce ovšem, že tehdy to už nebyla konjunktura, nýbrž boom v pravém slova smyslu, to jest naprosto nezdravý výstřelek horečné a neodpovědné činnosti gründerké — měli by si uvědomit, jaká byla cenová úroveň v tomto roce, a pak by se měli rozhodnout: buď pro konjunkturu v rozsahu oné z roku 1929 při dnešních cenách — což bude znamenat, že se nedostaneme zdánlivě příliš vysoko nad okamžitou úroveň — nebo při cenách z roku 1929, to jest při cenách o 30 procent vyšších.

Zdá se, že hospodářství svým automatickým vývojem jde směrem kompromisu mezi oběma možnostmi, neboť udržet dnešní nebo chcete-li, včerejší ceny — to jest ve většině případů ztrátové, za které prodávali podnikatelé jen proto, aby se zbavili zásob zboží, jež se pomalu už stávalo neprodejným, ceny, diktované nekalou soutěží lidí, jež krise připravila o všechno a kteří v zoufalství byli ochotni jít na každé podmínky, ceny, které nejenže nekryly režii, ale v nichž mnohdy nebyl uhrazen ani materiál ani mzdy, udržet tyto ceny není možné, chceme-li se dostat ven z krise. A protože to kdekdo ví, protože je každému jen trochu málo myslícímu člověku jasné, že musí nastat cenový vzestup, začíná se hospodářství podle toho orientovat. Začíná se nakupovat. Výroba se zásobí surovinami a polotovary. Průmyslové závody začínají obnovovat svůj strojní park, protože vědí, že ceny strojů jsou na vzestupu. Investuje se. Staví se, protože stoupají ceny stavebních hmot. Národní banka konstatuje, že už čtyři roky nebyl takový stavební ruch, jako letos.

Zbrojařská podstata konjunktury.

Odkud se vzala tato konjunktura? Je to vůbec konjunktura? Jsou statistická data, která tomu nasvědčují, pravdivá? A je-li to konjunktura, má zdravý podklad? Nejlepší odpovědi na tyto otázky je pohled na tovární komíny. Kouří se z nich, namnoze ve dne i v noci, tovární okna jsou osvětlena, pracuje se naplno, ve dvou, někde ve třech směnách, počet dělnictva stoupl. Ale pohled na továrny ukazuje také jasně, odkud přišla tato konjunktura. Pracují železářny, pracují strojírny a pracují všechny závody, které jakýmkoli způsobem patří do sféry průmyslu zbrojního. Je to zatím konjunktura mimořádného rázu, konjunktura válečného průmyslu, vyvolaná (v pravém slova smyslu) projevy některých státníků v našem nejbližším okolí. Je to konjunktura, jejíž podklad je především politický. Československo, o kterém ještě před dvěma roky průměrný francouzský a anglický žurnalista nevěděl více, než že je zastoupeno v Ženevě drem Benešem a že v něm Baťa vyrábí boty, stalo se dnes velkou módou mezi úvodníkáři. Jejich starost o náš osud je v poslední době až nápadná a není tudíž divu, že se začínáme touto otázkou zabývat také sami. Problémy staré čtrnáct let — nechceme-li již tvrdit, že jsou staré plně tisíciletí — vyvstávají náhle před našima očima natřeny svěží barvou ideologie pánů Hitlera, Goebbelse a Rosenberga, barvou to, jež zřejmě lahodí oku asi dvou milionů československých státních občanů německé národnosti. Byli jsme zkrátka postaveni před nutnost ozbrojit se, a zdá se, že se tak na štěstí nestalo pozdě.

Jsme tedy uprostřed válečné konjunktury, dva roky poté, co začala v Německu, a nejsme v ní sami, nýbrž stejně s námi více než celá Evropa.

I zbrojení má hospodářský význam.

Ponechme nyní stranou všechny úvahy rázu vojensko-politického a ptejme se, jaký význam hospodářský — pouze hospodářský — má tato zbrojařská konjunktura. Tu především nás napadne jistě celkem správná myšlenka, že investice zbrojařská není investice v hospodářském smyslu produktivní, nýbrž à fond perdu. Kanon netvoří nových hospodářských hodnot. Buď — a to v případě nej-příznivějším — za několik let zastará a pak přijde do starého železa nebo bude prodán někam do Orientu, kde nezáleží na tom, aby zbraň byla nejmodernější výroby, nebo ho bude použito ve válce, a pak už rozhodně nelze říci, že by konal práci produktivní. Je tedy zbrojařská konjunktura v hospodářském smyslu plýtvání peněz?

Dovolujeme si tvrdit, třebaže to zní paradoxně, že nikoli. Neboť není-li sporu o tom, že investice zbrojní je v hospodářském smyslu investicí neproduktivní, není rovněž sporu o tom, že celý obnos, věnovaný na zbrojení, projeví se v konsumu, neboť celý obnos bude vyplacen ve mzdách. Mzdy vyplatí dělníkům nejen zbrojovka za výrobu kanonu, ale také ocelárna a železárna, která dodala zbrojovce materiál, doly, které železárně a ocelárně dodaly suroviny. Tak všechny ony miliardy, které byly dány do zbrojení, projeví se nakonec ve mzdách a ve zvýšené kupní schopnosti obyvatelstva. A teprve oklikou přes konsum dostanou se do investic kapitálových.

Je to zcela přirozený proces. Zaměstnávají-li dnes podniky, pracující na vojenských dodávkách, o několik desítek tisíc dělníků více, a pracují-li všichni tito dělníci plných 48 hodin místo 30 a 36 hodin, znamená to, že tato stoupanuvší kupní síla se musí projevit na trhu. Tím spíše, uvážíme-li, že po řadu krisových let nemohli dělníci kupovat než nejnutenější, takže z prvních výdělků musí doplňovat prořídle šatníky a prádelníky. Textilní konjunktura se již také začíná hlásit. Stoupá konsum a vzestup odbytu zboží konsumního vyvolává činnost investiční a oživuje tím také investiční průmysl. Výrobci obráběcích strojů jsou plně zaměstnáni, a koupiti si dnes stroj, znamená čekati v nejlepším případě půl roku. Ale to vše, tato výroba spotřebních statků a výroba investičních statků, vyvolaná konsumem, není už mimořádného charakteru konjunktury zbrojní, nýbrž je to zcela obvyklá normální, civilní konjunktura. Bohužel, naše statistiky jsou po stránce zachycování konsumu velmi nedokonalé, takže zde nemůžeme prokázat vývoj čísl. Rozhodně však vidíme, že i objednávky civilní klientely v průmyslu investičních výrobků stoupají velmi značně a jsou vysoko nad úroveň všech posledních krisových let. Továrny obnovují na příklad nyní velmi intenzivně svůj strojní park (a zase je to z velké části důsledek vzestupu cen, protože je zde celkem správná obava, že stroje budou dražší než jsou dnes).

Po léta se zabývalo národní hospodářství otázkou „natočení konjunktury“ (nenalézáme vhodnějšího výrazu pro to, čemu se v německé odborné literatuře říká Initialzündung nebo Ankurbelung). Zdá se, že nyní bylo hospodářství natočeno. Ale natáčíme-li motor, který není dostatečně zásoben benzinem, zastaví se nám velmi brzy. Otázka zní tedy nyní: je

tato konjunktura dostatečně „napojena benzinem“, má trvalý podklad?

Co se stane, až se skončí zbrojní konjunktura?

A jak se vůbec skončí tato konjunktura, financovaná veřejnými úvěry takovou měrou, že se vynořuje otázka odezvy měnové?

Konce zbrojní konjunktury možno se dopočítati velmi snadno. Na dvou prstech jedné ruky. Neboť jsou tu jen dvě možnosti: 1. Buď potrvá dnešní politické napětí a pak potrvá i zbrojení, a toto napětí vyústí konečně v konflikt, nebo 2. napětí poleví a z příčiny jedné nebo ze sledu mnoha příčin bude Evropa pacifikována, akutní nebezpečí válečné pomine. V kterémžto druhém případě nastane konjunktura téměř horečná, neboť na ni čeká celý svět s dychtivou netrpělivostí. Nezapomínejme, že nejen ve Francii je thesaurováno mnoho miliard franků, které nenesou žádného úroku a působí majitelům jen těžké starosti. Mezinárodní peníze anglické, americké, holandské, švýcarské, určené k tomu, aby pracovaly, aby tvořily nové peníze, leží dnes ladem k velmi malé radosti jejich vlastníků. V okamžiku, kdy nebude nebezpečí, že tyto peníze budou válkou znehodnoceny a ztraceny, pohnou se na všechna místa, kde bude kynout jen poněkud slušný výnos. Také domácí investoři budou míti větší chuť k podnikání než mají dnes. Odpadne hlavní a vlastně jediný důvod k snaze po soběstačnosti, ochota otevřítí hranice cizímu lepšímu a levnějšímu výrobku bude větší než dnes. Bylo již několikráte konstatováno, že není dnes již hospodářského odůvodnění krise. Trvá-li dosud krise, pak její důvod je výhradně politický. Přestane-li napětí v mezinárodní politice, padne i tento argument a za předpokladů podstatně výhodnějších, než jaké byly v hospodářsky nezdravém překapitalisovaném prostředí let předkrisových, může počítí dílo hospodářské obnovy.

Optimistická vyhlídka.

Zbývá tudíž poslední otázka, jak se to vše skončí finančně. Tvrdí se, že financování veřejných investic, ať už civilních nebo vojenských veřejným úvěrem, musí se projevit nakonec buď znehodnocením měny nebo státním bankrotem. Jako argument uvádí se výše zadlužení a tíživost dluhové služby, která již dnes si vyžaduje téměř čtvrtiny celého státního rozpočtu a při plné amortisaci (která, jak známo, je zatím suspendována), vyžádá si celé jedné třetiny normálního budgetu. Tvrdí se, že výše dluhu je i u soukromníků neúnosná, a to i přes poslední, jistě velmi pronikavé, úlevy úrokové.

Proti tomuto názoru možno však uvést řadu velmi podstatných argumentů. Vyústí-li, jak všichni doufáme, zbrojní konjunktura v konjunkturu mírovou, ulehčí se podstatně státním financím, neboť klesnou (a již velmi značně klesly) výdaje na nezaměstnané, klesne a nakonec zmizí deficit železnic, který se promění v zisk, naproti čemuž stoupnou státní příjmy především z konjunkturně citlivých daní (spotřební, obrátová, z daní výnosových i z daně důchodové; tím se uvolní státní pokladně větší částky na dluhovou službu, jejíž tíživost se tak zmenší. Ale také z jiného důvodu se dluhy stanou méně tíživé: vzestupem cen. A to je další argument, proč nemá

smyslu brániti se onomu vzestupu cenovému, jehož kořen je zdravý. Nikoli tedy abnormálním cenovým výstřelkům, lichvaření, ale obecnému vzestupu cenové úrovně na onu míru, která odpovídá rovnováze s ostatními hospodářskými čísly. Každé zvýšení ceny zadluženého objektu znamená snížení procentuální výše dluhu. Objekty, zadlužené do 75 procent, které se staly při 30procentním poklesu cen beznadějně předluženými, stanou se opět obchodovatelné, stoupne-li jejich cena nad výši dluhu (a to úměrně větší měrou, o tolik, o č byla posledními opatřeními snížena úroková sazba). Tím se uleví peněžnictví, které stále oplakává ještě mnoho zamrzlých úvěrů. Oživení hospodářství uvolní také mnohý úvěr bankovní, dnes nehybný, a vzrůst obchodu umožní peněžním ústavům liberálnější úvěrovou politiku, než jakou byly nuceny dělat — také z ohledu na bankovní zákony — při zúžené obchodové základně.

Domníváme se, že je tedy možno s jistou pravděpodobností tvrdit, že — neskončí-li se dnešní politické napětí válkou — vyústí zbrojní konjunktura v konjunkturu mírovou.

Economicus.

poznámky

Vázané nebo volné lihové hospodářství?

Pod tímto titulem vyšel v časopise „Hospodářská Politika“ článek podepsaný značkou —ix, potvrzující všechna má obvinění dosavadního systému. Autor, který je, jak možno z obsahu jeho článku zjistiti, znamenitý znalec všech otázek lihového hospodářství, neztotožňuje se nakonec s mým návrhem na lihový monopol a navrhuje místo vázaného hospodářství volný obchod. Píše:

„Dnešní výroba činí okrouhle 970.000 hl, z čehož připadá podle zákona č. 86/1936 73% na lihovary zemědělské, t. j. 708.100 hl a 27% na lihovary průmyslové, t. j. 261.900 hl. Při volném lihovém hospodářství by bylo nutno chrániti výrobu drobných zemědělských lihovalů zvláštním daňovým systémem, který by bylo lze upravit takto: Celkový obyt lihu by byl rozdělen na dvě skupiny — lih kontingentní a lih exkontingentní. Množství lihu kontingentního by bylo dáno spotřebou lihu pitného, k výrobě octa, k pálení a k průmyslovým účelům, což by činilo asi 360.000 hl; ostatních 610.000 hl by tvořilo kvantum lihu exkontingentního, který by byl zatížen zvláštní výrobní dávkou, činící asi 85 Kč. Tato částka je dána rozdílem mezi dnešní výtežní cenou lihu zemědělského a průmyslového. Kontingentní lih (360.000 hl) by byl přidělen k výrobě jen lihovalům zemědělským. Tím by výroba tohoto lihu byla chráněna před konkurencí lihovalů průmyslových. Výroba zemědělských lihovalů by byla dále doplněna na 700.000 hl exkontingentem. Lihovary nejmenší by byly podělovány pokud možno největším množstvím lihu chráněného. Lihovary průmyslové by obdržely k výrobě jen lih exkontingentní, zatížený výrobní dávkou. Ta by vynesla 52.000.000 Kč; o tuto by byl snížen paušál daně z obrátu placený z lihu motorického, takže by činil asi 19 milionů Kč. Cena motorického lihu by ovšem musila být stanovena vládou.

Cenotvorné prvky lihu bezvodého jsou: cena řepy, nebo melasy nebo cukru, potřebného k výrobě 100 litrů a výrobní náklad. Za podklad by mohla sloužit tato kalkulace:

1. náklad na surovinu	140 Kč
2. „ stálý při koncentrované výrobě	60 Kč
3. „ proměnlivý	30 Kč
4. deshydrace	13 Kč
5. zisk	20 Kč
Celkem	263 Kč

Dnes ovšem lihovary dostávají 285 Kč za lih surový, k tomu pak ještě 56 za rafinaci a 17 Kč za deshydraci, celkem 358 Kč. Je ovšem jisto, že cena 263 Kč by dnes asi vyhovovala jen podnikům velkým, dobře zařízeným.

Tento lih by byl ovšem zatížen ještě výrobní dávkou 85 Kč, paušálem daně z obrátu 33 Kč a kontrolním poplatkem 40 Kč — celkem dalšími 158 Kč, takže cena motorického lihu by činila asi 420 Kč proti dnešním 500 Kč. Zlevnění by činilo 80 Kč na 100 litrech lihu, což činí 16 haléřů na jeden litr liho-benzinové směsi. Dalším koncentrováním výroby průmyslové by výrobní náklady mohly být ještě více sraženy.

Při tomto způsobu hospodaření by ostatní ceny byly volné a není pochyby, že by se utvářely příznivěji zejména pokud se týče lihu k průmyslovým účelům a lihu pitného. Tato úprava by byla rozhodně mnohem rozumnější, jak s hlediska konsumenta, tak i pokud se týče státu, neboť výnos státního monopolu obchodu s lihem dnes všeobecně doporučovaný by byl ohrožován předně vysokými přejímacími cenami lihu, které by byly požadovány výrobcí na ministru financí, a pak požadavkem nízké ceny motorického lihu, již by se požadovali motoristé. Lihovarníci i motoristé mají za sebou mocné strany politické, takže úřednický ministr financí by to vždy proti nim prohrál.“

Souhlasím s návrhem p. —ix do posledního písmene. Řešení jeho je ze všech nejlepší. Představuje ideál. V závěru svých článků navrhuje jsem státní lihový monopol jako nejmenší zlo, neboť jsem považoval volný obchod za dnešních poměrů za neuskutečnitelný. Pochybuji, že by politické strany byly ochotny vzdáti se jakéhokoliv vlivu na vývoj lihovarského průmyslu. Počítám s danou skutečností a chci pouze, aby lihový průmysl se znovu nestal kořisti malé skupiny jedné politické strany, nýbrž aby co největší zisk z hospodaření s lihem plynul do státní pokladny. Ochranu ministra financí před nátlakem politických stran bylo by možno vytvořiti tak, že by zákon stanovil minimální výnos státního monopolu, který by představoval souhrn všech dnešních daní a dávek zvětšený o ca. 50 milionů Kč, které dnes neoprávněně strkají do kapsy lihovary a rafinerie lihu. Vynucené zlevnění výroby by mělo za následek buď nové zisky státního monopolu, nebo by mohlo sloužiti k zlevnění pohonné směsi. Má tedy parlament i vláda nyní na vybranou: buď ideální řešení volného obchodu podle návrhu pana —ix nebo „nejmenší zlo“: státní lihový monopol.

Karel Kubata.

Volby na železnicích

Počátkem listopadu se budou konati volby na železnicích. Budou se voliti důvěrnické sbory všech stupňů a správní orgány nemocenské pokladny ČSD. a úrazového zaopatření. Ježto budou do nemocenské pokladny voliti a důchodci, přijde k urnám téměř čtvrt milionu voličů. Jak počtem voličů, tak i tím, že se volby konají v době dosti vzdálené od parlamentních voleb, a posléze také proto, že se zatím nahromadilo dosti důvodů ke zvědavosti, jaká je nálada v občanstvu, budou mít volby na železnicích nesporně jistý význam politický. Nedají ovšem obrazu o celkové rozložení nynějších politických sil, neboť jde o oblast, kde už povahou věci měli vždy socialisté vedoucí postavení. Ale budou jistě aspoň příznakem nálady.

Volby tyto jsou letos zajímavé zejména tím, jak je v socialistickém táboře na postupu konsolidace. Letos po prvé podávají socialistické organizace jednotnou kandidátku. Jsou to národní socialistická Jednota zaměstnanců ČSD, sociálně demokratická Unie železničních zaměstnanců, německý sociálně demokratický Verband der Eisenbahner. S nimi jdou společně s organizací politicky neutrálních Spolek středoškolských úředníků železnicích, Federace strojvůdců a Ústřední spolek topičů. Tato skupina kandiduje pod názvem Demokratické pracovní souručenství železničních odborových organizací. Ve druhé skupině jsou ostatní organizace politicky neutrální a pracovní organizace politické. Podle počtu členstva je Demokratické pracovní souručenství o něco silnější, má 127.000 členů. Blok lze odhadnouti asi na 80.000 organizovaných zaměstnanců a důchodců.

Společná kandidátka socialistických demokratických organizací, které dovedly získati i některé organizace nepolitické, je velkým úspěchem vůle k dohodě a součinnosti. Není tomu ještě tak dávno, co byly takřka na denním pořádku drobné pútky odborových organizací národně socialistických a sociálně demokratických. Podněty bývaly často ještě drobnější. A to bylo v době, kdy obě politické strany už dávno šly svorně společně. Těmi pútkami se leckdy politická součinnost zbytečně rušila. Protidemokratické hrozby politického vývoje přiměly zřejmě i odborové organizace, aby zanechaly starých svárů, jejichž pravé kořeny jsou až v době předválečné, aby součinnosti čelily nebezpečí, jež všude nejprve a nejhůře dolehlo právě na zaměstnance a na jejich organizace. Součinnost

se tudíž nyní dovršuje i společnou kandidátkou. To je velký pokrok i v zájmu demokracie, neboť demokracie je také součinnost.

Z mnohých důvodů, které tu už byly ostatně zevrubně vloženy loni o volbách, by nebylo žádoucí spojení obou demokratických socialistických stran. Ale zato by byla velmi žádoucí užší forma součinnosti odborářů obou, či všech tří stran. Mají nepochybně pravdu ti, kdo tvrdí, že semknutí odborářů by zjednálo pro budoucnost hlavní podmínku pro jednotnější vedení demokratického socialismu. Je proto důležité, že odboráři chápou tento úkol. Nejsou to jen železničáři. I kováci obou stran vystoupili v poslední době několikrát společnými kandidátkami. Je to tím důležitější, že jde o nejsilnější, nejvyspělejší a nejuvědomělejší složky zaměstnanectví. Jednota má podle poslední statistiky 49.432 členů, Unie 44.072 a Verband 15.978. Obě československé železničářské organizace tedy představují 93.000 organizovaných zaměstnanců, s německými sociálními demokraty téměř 110.000 ukázněných členů. Jednotné vedení takového počtu by už znamenalo i značnou sílu politickou. Kováci vykazují ještě vyšší číslce. Sociálně demokratický svaz kovodělníků měl koncem loňského roku 72.763 členů, národně socialistické Odborové sdružení kovopracovníků 49.432. Jen tyto dvě organizace mluví tedy za 126.000 uvědomělých dělníků. Připočteme-li k tomu německý sociálně demokratický Internationaler Metallarbeiterverband s jeho 27.225 členy, je to 153.000 organizovaných zaměstnanců.

Podobně můžeme srovnati členstvo ústředí. Odborové ústředí čs. má v 73 organizacích 656.636 členů. Není ovšem samo jednotné, neboť ani německí sociální demokraté se nedovedou uvnitř ústředny vzdáti značné samostatnosti své libercké Zentralgewerkschaftskommission, jež má v 19 organizacích 202.044 členy. Na sjezdech i v komisích bývají o naprostém splynutí organizací i vrchoiného vedení dlouhé rozpravy, dosud však s nevelkým výsledkem. Národně socialistická Čs. obec dělnická má v 66 organizacích 318.948 členů. Znamenalo by tedy sloučení obou skupin ústřednu se 773.000 případně s 975.000 členy — zajisté počtem i vlivem velmi mocný útvar. Sloučení by ovšem muselo také znamenati (a snad předcházeti) splynutí organizací. Lze si snadno představit, kolika úspor a zato kolik specialisované intenzivní práce by se tím dosáhlo. Potíže nejsou nepřekonatelné. Program a praxe obou skupin je dávno totožná. Daly by se vyřešiti i otázky osobní, jež často bývají nejchoulostivější. Bude k tomu třeba ještě trochu trpělivosti a velkorysosti na obou stranách. Ale věc stojí za úvahu — a hlavně za její výhody, jež jsou nesporné. Železničáři a kováci dokázali, že věc zraje.

ld

Tak co tedy máme dělat?

Po každém skoro projevu strany Konráda Henleina jsme svědky téže situace: „Venkov“ projeví názory, které se rozcházejí s názory ostatních stran československých. Po teplické manifestaci SdP dospěl „Venkov“ k názoru, že už bychom to měli s SdP dělat nějak jinak, neboť doba jest prý vhodná. Vidí totiž v teplickém projevu SdP návrat k programu z České Lípy 1934, slušnou míru klidu, strážlivosti, žádné řeči o cestách za hranice, žádná ostrá slova proti státu. Prostě: doba jest vhodná, aby se s SdP začalo jednat jinak. Jak, toho jsme se ve „Venkově“ nikdy nedočetli. Nejvýše to, že na celou otázku, jak jí představuje SdP, se musíme dívatí kladně.

Henleinova strana říká, že jest pro dohodu s Čechy, ovšem — od lidu k lidu. Prozatím jsme se nedostali dále, než k určité shodě názorů Henleinovy strany s názory skupiny, za kterou mluví „Venkov“. „Venkov“ by se tedy s SdP v určitých názorech shodnul. Ale základní otázkou jest tu poměr SdP k republice. Známe vznik SdP. Vzniká — jako Heimatsfronta — v téže době, kdy se nezdařil pokus o Volksfrontu, který měl zachrániti strany pp. Junga a Krebse a pp. Kalliny a Scholicha. Henleinova strana rodila se v době Hitlerovy revoluce. „Venkov“ doporučuje, abychom revidovali svůj poměr k SdP, abychom ho řešili kladně. Bylo by dobře, kdyby mluvil konkrétně: na jaké základně se máme s SdP dohodnout, co jí máme nabídnout.

V. G.

Proti komunistům?

V řadě novin čteme v poslední době hlučné pobádání, abychom šli ostřeji než dosud na komunisty. Nedovedeme dobře pochopiti, proč máme býti na komunisty přísnější, než před dvěma, třemi lety; sledujeme-li komunistickou stranu Československa, nevidíme, že by ji bylo potřeba hlídati, strážiti více, než před dvěma, třemi lety. — Ti, kteří nám radí, abychom se nějak vyrovnali s nebezpečím komunismu u nás, zpozřdili se o nějakých 15 let. — Byly doby, kdy se u nás s komunisty

opravdu bojovalo. Nahoře, ve vládě, to byl Tusar. Muž, který stál v čele nejsilnější strany v republice, pozoruje, jak se mu strana rozděluje. Nejsilnější strana se mu rozbíjí. A vzpomínky zdola nejsou radostnější. Dělničtí funkcionáři tu a tam se vrátí do vzpomínek. Do vzpomínek velmi neradostných. Organizace se jim rozdělily ve dvě skupiny vášnivé se potírajících. Stará přátelství padala. Ti malí lidé, kteří zůstali straně věrni, vzali na sebe na čas tíhu osamocení. Malí lidé, kteří neměli nic jiného, než svoji stranu, viděli, že kus jejich životní práce je v troskách. A nejen to. Byli líčeni jako lokaji buržoasie: musili ustupovat, nesměli se ohlížet na nějakou tu ránu — v pravém slova smyslu. Museli prožiti chvíle rozvratu, tam, kde chtěli pracovat a budovat. Musili uměti býti v menšině. Tito lidé bojovali celým svým životem proti komunismu v době, kdy se mohlo říci, že otázka komunismu byla u nás aktuální. Poctivý boj proti komunismu byl u nás vybojován už před řadou let. Tito lidé, kteří tento boj svedli, nečekali — jako někteří jiní — na Norimberk 1936.

V. Gutwirth.

Zemědělci a technika

Letos o žních přišly ke cti kosy a srpy; obilí lehlo a nebylo možno užít žacích a jiných strojů; na vesnicích nastala shánka po pracovních silách. Viděli jsme při této příležitosti, kolik lidí již i na vesnicích nahradil stroj.

Zavádění strojů v dnešním společenském systému připravuje lidi o práci nejen v městech, ale i na vesnicích. V městech, v továrnách jest to viditelné. Továrna zavede nové stroje, novou výrobní organizaci a několik set dělníků jest na dlažbě. Na vesnici vnikal stroj pomalu; pomaloučku na statku učinil zbytečným jednu, pak dvě pracovní síly. Jak rychle a jak s malým poměrně počtem sil provedou se dnes žně i výmlat! Dříve cepy zvonily celé týdny. Dnes se rozhučí motor a jest po výmlatu. I na vesnici stroj nahrazuje práci lidských rukou. I vesnice potřebuje méně pracujících než dříve. Proto se mýlí ti, kdo myslí, že část nezaměstnaných v průmyslu bylo by možno převést do dnešního zemědělství. I naše vesnice mají své přespočetné, kteří se v zemědělství nemohou uživit, a odcházejí do měst, kde hledají práci v průmyslu. Industrialisace zemědělství přispívá tedy k zvýšení nezaměstnanosti. Pomalu, ale jistě. Z toho je patrné, že otázka nezaměstnanosti není jen vnitřní otázkou průmyslové výroby nebo socialistických stran.

V. G.

politika

K. Frič:

Komunistické nebezpečí se manikýruje

Kdyby politikové, novináři a agitátoři, kteří neúnávně varují před bolševickým nebezpečím, měli jednou důkladně dokázat, v čem vlastně dnes spatřují toto strašidlo, byli by v rozpacích. Netroufají si tvrdit, že by Sovětský svaz měl nějaké útočné záměry, a dokonce ani na norimberském sjezdu nebyla řeč o tom, že by Sovětský svaz chtěl zabrat jakékoli cizí území.

Ve skutečnosti dnes komunistické nebezpečí provedlo na svých drápech důkladnou manikýru. Sovětský svaz neprokazuje pouze svou vůli k míru, ale současně vyzkoumává svět o změnách své politiky brutálními rozsudky nad opozicí. Poněvadž se v komunistické Internacionále neděje nic bez vůle Stalinova vedení, je pošetilá domněnka, že sekce Kominterny dělají něco podle vlastního uvážení a bez vědomí Moskvy a že pro ně neplatí příkaz klidu, zachování statu quo stůj co stůj a odklizení revolučních cílů do komůrky starožitnosti. Řekl-li Stalin, že revoluce není zboží pro vývoz a každý národ dělá sám svou revoluci, bylo to „zastřené“ přiznání, že Sovětský svaz nemá zájmu na revolučním hnutí v ostatních zemích. A Stalinovo přiznání znamená rozkaz. Právě Francie a Španělsko potvrzují, že se rozkaz vykonává. Jednotlivé položky potvrzení obsahují přece tyto údaje:

Ve Francii

vzali komunisté na vedomí od utvorenia Lidové fronty zásady, ktoré jsou v podstatnom rozporu s komunistickou vieroukou a nejsou tedy pouze věci taktiky. Když vzniklo velké stávkové hnutí, domáhající se elementárních sociálně-politických zákonů, bylo komunistické vedení překvapeno a nemile dotčeno. Okolnost, že dělníci obsazovali továrny, budila v něm hrůzu a obavy, že nebude s to splnit příkaz klidu. Celé vedení francouzské komunistické strany odebralo se rychle do ústředních stávkových míst, aby vlastní stoupence „přivedlo k rozumu“. Nijak se tím netajilo a znemohavě Thorez důrazně napomínal, že „i stávky se musejí umět ukončit“, ačkoli nálada francouzského dělnictva takovému poučování odporovala a způsobila, že se nepodařilo okamžitě zlikvidovat stávkovou vlnu. Sotva nastal „klid“ po stávkách, přišly události ve Španělsku a s nimi Blumův návrh neutrality, který nevznikl bez vedomí a souhlasu sovětské diplomacie a bez účasti vedení francouzských komunistů. Oba měli ještě příliš v krvi postup v otázce sankcí za války italsko-habešské. Mnohé sociálně demokratické skupiny již prudce útočily proti neutralitě, když komunisté nejen ve Francii, ale i všude jinde ještě v potu tváře dokazovali, že neutralita je nezbytná a dobrá, poněvadž by jinak fašistické státy začaly podporovat povstalece, vznikl by konflikt a dokonce válka.

Teprve potom, když už bylo příliš zřejmé, že se povstalcům podpory dostává a když se ukázalo, že neutralita nebezpečně ohrožuje politiku, prováděnou Sovětským svazem, změnilo se stanovisko komunistických sekcí. Ovšem, bez viditelného výsledku — poněvadž španělská Lidová fronta je nadále ponechána sama sobě. Platonický Stalinův pozdrav španělskému poslanci Diazovi je pouze koketní náplast na rány, které dostávají demokracie, mír a socialismus ve Španělsku palbou povstaleckých kulometů a letadel.

Do toho vpadla i devalvace, vyhlášená nejdříve ve Francii. Komunisté jsou — jak známo — zásadními odpůrci podobných finančních operací, ale i tato zásada patří minulosti. Dali souhlas nejen k odhodnocení franku, ale bez velkých potíží se vzdali i pohyblivé úpravy mezd a platů. Není nouze o ironii, čteme-li, že pravicové skupiny ve Francii obviňují teď složky Lidové fronty a zejména komunisty v kampani, vedené pod titulem „bilance čtyř měsíců“, z toho, že sociální politika posledních měsíců zhoršila situaci pracujících vrstev. A k tomu — co čert nechtl! Vedení francouzských komunistů vzpomnělo si uspořádat více než sto projevů v Alsasku-Lotrinsku, přišel zákrok pravice a zákaz projevů. V tisku dalo vedení vyhlásit, že se s tím nesmíruje, ale čas plyne jako voda a ve čtyřiatřiceti hodinách byly Blumovy podmínky přijaty. Konalo se jen deset projevů za velmi slabé účasti. To je jedna z mnohých příčin, proč francouzská pravice opět prudce vyrazila a také zahájila tažení proti „bolševickému nebezpečí“, chtějíc trefit Bluma.

V pozadí všech těchto zásadních odklonů je politika Lidové fronty, představující blok nejen se sociální demokracií, ale i se stranami drobného a většího francouzského a španělského měšťáctva. Ještě hlouběji v pozadí stojí názor vedoucích mužů SSSR i Kominterny na celou dobu; na posledním světovém sjezdu slyšeli vůdčové sekci, že nejde o zápas mezi fašismem a socialismem, nýbrž o konflikt fašismu s demokracií.

Pařížský dopisovatel „Lidových Novin“ vystihuje velmi dobře stav věcí, když sděluje, že komunisté ve Francii přestali být zrychlovačem automobilu Lidové

fronty a stali se přívěsným vozíkem, zmítaným a vláčeným. Jsou nepochybně v defensivě. Obávají se už i voleb, poněvadž v jejich vlastních řadách nastává rozčarování a poznání, že se francouzská komunistická strana rozpouští v Lidové frontě myšlenkově a fakticky jako sůl ve vodě. Chemie sice nedovede dosud vysvětlit tento fyzický zjev, zato však je dobře pochopitelný politický vývoj, právě vylíčený.

Názornější vyučování o něm poskytuje

Španělsko.

Jednoho krásného dne v září r. 1936 po mnoha týdnech občanské války dovedl se svět s údivem, že komunisté vstoupili do Caballerovy vlády a převzali resort vyučování a zemědělství. Od února 1917, kdy ruští bolševici přestali vůbec připouštět možnost účasti na provisorní vládě, stihlo ve vyspělejších zemích okamžitě vyloučení každého komunistu, který si jen ve snu vzpomněl na něco takového. Každé malé dítě ví, že komunisté v těchto zemích nikdy nepřipouštěli byt jen stínek možnosti účastnit se vlády, kterou by sami neutvořili po dobytí moci. Tím větší bylo překvapení ze Španělska, kde ve vládě vzali na sebe dokonce nejtěžší a nejnebezpečnější resort zemědělství, jehož politika rozhoduje, nakolik se venkovský lid činně zúčastní ozbrojeného boje proti fašistickým povstalcům. Ani nejtupnější vynálezce „bolševického nebezpečí“ nedokáže, že by vedení španělských komunistů provádělo tvrdou a důslednou politiku agrární revoluce. První vláda po únorových volbách r. 1936 začala velmi opatrně uskutečňovat sociální reformy, které ostatní západoevropské země mají již dávno za sebou. Podle oficiálních zpráv madridské vlády, spíše zvlečených než zmenšených, dostalo do července jen asi 80.000 rodin půdu, aniž by se dalo zjistit, k o l i k půdy bylo rozděleno.

Dosud se na této věci málo změnilo. Docházejí-li zprávy, že dělníci v některých krajích, zejména v Katalánii, vyvlastnili továrny a jinde zase zavedli kontrolu výroby, tvrdí-li se, že chudí rolníci nájemci a zemědělní dělníci vyvlastňují v některých oblastech půdu a tvoří dokonce kolchozy — je to vývoj *via facti* a připadá především na účet odborových organizací, ovládaných hlavně anarchisty. I ve Španělsku se komunisté ocitají v situaci, že lid je dále než komunistické vedení, které se tím dostává do kletší. I ve Španělsku jsou přece komunisté v bloku Lidové fronty, i v bloku vlády, společně nejen se sociální demokracií, ale i s různými republikánskými stranami španělského měšťáctva. Hned na začátku bojů dalo komunistické vedení poslankyní Passionarií prohlásit *urbi et orbi*:

„V nynější etapě nemůže byt o „zavedení komunismu ve Španělsku“, o kterém básní reakční tisk, ani řeči. Jde teď výlučně o to, učinit přítrž fašistickému teroru a občanské válce a přivodit normální demokratické poměry, aby mohla pokojně a nerušeně pokračovat práce na sociální výstavbě ve svobodném Španělsku.“

Při tom se i komunisté v ostatních zemích odvolávají na říšskoněmeckého profesora Hanse von Beckratha, že španělská revoluce je „měšťácko-demokratická“. Odpadá i námitka, že takové snad bylo mínění komunistů na začátku zápasu, ale že se změnilo novými událostmi a hlavně pod tlakem lidu. Již po utvoření vlády, do které vstoupili komunisté, mluvil člen užšího vedení Antonio M i j e na velké schůzi v Madridu o politice komunistické strany a hned na počátku dlouhé řeči vyzýval komunisty, aby uplatnili svůj vliv proti „extrémistickým akcím“. Španělská komunistická strana — a to jí při-

čítal poslanec Mije za veľikou zásluhu — provádí dôsledne politiku součinnosti v rámci demokratickej republiky. Rozpačite vysvetľoval, že komunistické vedenie vstúpilo do vlády, pretože bolo treba vlády takej, ktorá „môže počítat s dôverou v šesť najrůznejších sociálnych vrstev“. Co chtějí komunisté v této vládě jako její menšinová součást, vypočetl podrobně ústřední list španělských komunistů „Mundo Obrero“, komentuje vládní prohlášení:

„Tato vláda provede rozsáhlou pozemkovou reformu, v které rolníci a zemědělní dělníci spatřují splnění své touhy po půdě... Ona pomůže malým průmyslovým a obchodním vlastníkům a veškeré výrobě, sloužící zájmům národa.“

Tato vláda uskuteční sociální pojištění a určí pracovní maximum a mzdové minimum, zavede nemocenské a starobní pojištění s pojištěním nezaměstnaných. Současně zajistí ochranu práce žen a mládeže v mezích možnosti.

Tato vláda bude ctít v rámci demokratickej republiky svobodu vyznání a všechna náboženská přesvědčení, která uznávají vůli lidu a zákony republiky. Ona uzná práva národností, které žijí ve Španělsku, práva Katalánie, země Basků a Galicie, dá dalekosáhlé demokratické svobody Maroku a jiným kolóniám.“

Nic víc. Jen tento vymezený program, pomalu a kuše prováděný. Agrární reforma, nikoli konfiskace a rozdělání šlechtických a církevních latifundií. Ani v průmyslové výrobě není stopy po socialisaci, pokud o ní rozhoduje vláda. Vládní blok má na mysli pouze demokratické reformy. Je na biele dni, že vedenie komunistické strany ani nenapadá překročit určený rámec, trebas riskuje za poměrů dnešního Španělska nejen svůj vliv, ale pochovává súčasne i komunistické zásady.

Mnozí členové komunistických stran se odbojně dívají všude na politiku, která z komunistického programu postupně nenechává kámen na kameni. Tak vypadá „bolševické nebezpečí“ zblízka, ověřené na veľkých příkladech Francie a Španělska. Přichází-li pravice také u nás s tímto poplašným heslem, není těžké dovtipit se, že se za ním vlastně skrývá starý útok proti všem socialistickým a demokratickým složkám, touha změnit zahraniční politiku a dostat do proudu reakci v sociálním i politickém dění.

V. Kovář:

Hra na slepou bábu

Zkoumali jsme v článku „Oč vlastně jde agrárníkům?“ motivy agrárních kampaní z poslední doby, ježto všechna dosavadní vysvětlování se nám zdála nedostatečná, a podívali jsme se na věc s hlediska vnitřní hospodářské politiky agrární strany. Odpověď nám V. Řehoř ve „Venkově“ 17. října a ta odpověď opravdu stojí za přečtení.

Nebudeme se zabývat tím, že p. Řehoř zřejmě z žertu označuje dra Stránského za autora našeho článku. Nebudeme se ani zabývatí úvodem p. Řehořovým o tom, že „agrárníci mají největší zásluhu o to, že z otázky měnové nevznikla krize státní a hospodářská“ a zásluhami o odhodnocení koruny, které V. Řehoř pro agrární stranu reklamuje. Jen podotýkáme, že vedle p. V. Řehoře, který v agrární straně devalvacii koruny chtěl, známe tam ještě pp. dr. Brdlíka, sen. Krojhera a mnohé jiné, kteří byli proti ní. Na konec spor rozřešil vývoj měnových poměrů v cizině bez ohledů na nás všechny, i na p. V. Řehoře. Jde nám dnes o to, co odpovídá šéf agrárního tisku na naše pozorování.

Tak nejprve líh.

„Venkov“ odpovídá:

„Naše odpověď: Líh, cukr, obilí, maso přestaly být v dnešní světové situaci předměty stranických půtek. Nemáme-li nafty, musíme mít veliké zásoby lihu. Mimo to — líh se stal osudem nejchudších krajů.“

To je strašně málo! Nejde přece o zásoby lihu, nýbrž o jeho výrobu, jeho cenu a formu hospodaření, zda má být zachována forma nynější nebo zaveden státní monopol nebo něco jiného. Čtyřřádková odpověď na takový problém, jakým je výroba lihu a hospodaření s ním, po všem tom, co o věci bylo řečeno s jiné strany, odpověď od skupiny hlavních interesentů, je opravdu velmi málo. Ostatně blíží se chvíle, kdy bude třeba oficiálně zaujmouti stanovisko. Jak by nás agrární strana příjemně překvapila, kdyby právě v této věci respektovala okolnost, že „jde o bezpečnost republiky“!

Pozemková reforma.

Pan V. Řehoř odpovídá:

„Naše odpověď: Pozemková reforma je největší vítězství agrárníků. Největší naše sláva po převratu. Ty „levicové strany“, které dnes (po 18 letech!) si na ni vzpomněly (nár. socialisté a komunisté) neví se bránily pozemkové reformě — parcelaci. Kdybychom nebyli pozemkovou reformu provedli včas, dnes by to s ní špatně dopadalo. V pozemkové reformě lze pokračovati podle dnešních zákonů tam, kde se ještě neprovedla. A to jsou církevní statky a vůbec statky mrtvé ruky. Nuže — ať to tam zkusí „levicové strany“ s lidovci. — Chtějí-li ony „levicové strany“ provádět jinou pozemkovou reformu, na př. na půdě, která nepodléhá záboru nebo byla propuštěna, musily by prosadit nové zákony. Ať to zkusí komunisté, nár. socialisté a lidovci, kteří tu a tam na vesnicích, domnívajíce se, že nás tím poddrazdí, agituji s „novou pozemkovou reformou“ a kteří setkávají se s naprostým klidem našich větších, středních i malých zemědělců.“

Nejde dnes o zásluhu z minulosti. Ani nechceme nikoho dráždit požadavkem dalšího provádění pozemkové reformy, jako se o to pokouší p. V. Řehoř u lidovců zmínkou o statcích církevních a statcích mrtvé ruky. Platné zákony o pozemkové reformě nebyly provedeny anebo byly zhusta provedeny proti liteři i duchu zákona. Mimo to, jsou tu jiné možnosti získati půdu pro příděl drobným lidem. Avšak vždy půjde v pozemkové reformě o to, aby z veľkých statků byly dělány statky menší, o demokratisaci pozemkového vlastnictví, a to je to, proti čemuž je v kruzích velkostatkářů, statkářů a reakční pravice nechuť a odpor. Avšak nejen levice chce pozemkovou reformu, vždyť i předsednictvo agrární Domoviny ve svém usnesení ze dne 1. října praví, že „pozemková reforma musí býti provedena všude tam, kde jsou pro to podmínky“, tedy nejen „na statcích církevních a mrtvé ruky“. Pro tento požadavek ovšem Venkov nepíše, zato o mnoha jiných „požadavcích“.

A o cukru.

Venkov nám odpovídá:

„Naše odpověď: Lidé blízcí levici snažili se nedávno řešit otázku devis větším rozsahem cukerní výroby, ať stojí, co stojí tato zvětšená výroba. Po ztroskotaných pokusech s všelikými novými výrobními metodami, které podporovala „levice“, ukázalo se, že je to stát a nikoli agrárníci, který má životní zájem na pořádku v cukerní výrobě.“

Zase tak hrozně málo. Stát má z cukerní daně asi půl miliardy, které nechce postrádat. Ale o to se snadno dohodneme, co stát musí dostat, to také dostane. O to nejde. Jde o to, zda mají dostávat z našich kapes cukrovárníci to, co dosud dostávají na účet reparaťů, konsumentů, zaměstnanců i státu! Ani agrární straně by nemělo býti jedno, že zemědělec-řepař do-

stává za kontingentní řepu 12.25 Kč, tedy podvýrobní náklad, a za řepu nadkontingentní dokonce jen 2.80 Kč za cent! Ani to by agrární straně nemělo být lhostejné, že cukr pro dobytek je za 65 hal. a kilo cukru pro zemědělce za 6.40 Kč. A ani to by jí nemělo být jedno, že v trvalém ztrátovém vývozu cukerním rozdáváme vlastně v cizině své národní bohatství. Nejde tedy o to, co dáváme na cukerní dani státu, nýbrž o to, co dáváme ze svých kapes cukrovarníkům, i agrárním bankám a cizině.

A obilní monopol.

„Venkov“ nám odpovídá:

„Naše odpověď: Bez toho monopolu nebylo by zdařilé měnové úpravy. Bez toho monopolu hrozilo by konsumentům veliké zdražení chleba. (Neúroda žita a rychle mizející zásoby staré pšenice.) Lih, cukr, obilí — to jsou existenční základy státního hospodářství. (Viz starosti Německa!) Karta se obrátila. „Levice“, jak to nazývá dr. Stránský, bude již roku 1937 snažně prosit zemědělce, aby se drželi monopolu. Světový vývoj i zde jde proti Stránského levici!“

To je zase tak. Pan Řehoř byl v této věci vždy optimistou a starosti s obilními zásobami a s nimi spojenými ztrátami, z nichž šediví pp. Feierabend a dr. Trčka, nikdy si nepřipouštěl. Proč však ten boj proti obilním srážkám, proč úsilí a změnu předpisů o kvalitě dodávaného obilí, proč to hubování na vnucenou finanční soběstačnost obilního monopolu? Nevíme, budou-li konsumenty — a my jsme se na obilní monopol nikdy neřídili jen s hlediska jedné skupiny interesentů — zemědělce prosit, dokonce snažně prosit, aby drželi monopol, ale bylo by to jen spravedlivé, kdyby obilní monopol prokázal službu také jednou konsumentům. Ale to je ten rozdíl: když agrárníci potřebovali monopol, žádali jej; když jej budou potřebovat jiní, musí o něj prosit, snažně prosit...

A to oddlužení zemědělců.

Na to „Venkov“ praví:

„Naše odpověď: Do konce září se přihlásilo přes tři tisíce zemědělců k vyrovnání. To je číslice překvapující, protože první krok k oddlužení byl téměř z nemožně zásahem ministerstva financí a spravedlnosti, kde nevládnou agrárníci. 36 států provádí oddlužení zemědělské, v poslední době Jugoslavie, marné jsou snahy Stránského „levice“, zmařit je u nás. Neozdraví-li se zemědělství z důsledků deflace, bude celý stát churavět. Proto jdeme dál v úsilí pomoci zadluženým. Ani Bůh nestvořil svět v jednom dni.“

Zemědělských závodů v republice je 1,648.000; případů zemědělského vyrovnání do konce září, kdy skončila lhůta k přihláškám — která pak byla prodloužena — je přes tři tisíce! Ať někdo vypočte, kolik je to ne procent, nýbrž promile a ať se s tím porovná vše to, co jsme o zemědělském zadlužení dosud slyšeli.

Zájmy bankovní.

„Naše odpověď: Vizte naši práci v minulých letech, kterou jsme vykonali tiskem, takže i prezident republiky mohl říci, že u nás nemá dnes soustředěný kapitál takového vlivu jako v cizině, aby řídil politiku.“

Pro způsob, jak se u nás diskutuje, citujeme odpověď „Venkova“ na pasus o bankovníctví:

Dost. Toho je tak málo a je to oděno v takovou formu, že by bylo jen oslabením dojmu, cokoli k tomu připojit.

O výměně ministerských resortů a o národní obraně.

Jaká skoupost na slovo:

„Naše odpověď: Síla a význam stran určují sestavení vlády. Nikoliv hysterie několika osob. Strany, které klesly z 32 na 25 a dokonce na 22 poslanců, nemohou diktovat, ty mohou se jen

dohodovati. A mimo to: vývoj ve světě určuje i stabilitu nebo změny ve vládě. Vývoj není příznivý stanovisku dr. Stránského.“

Tolik „Venkov“ o této věci. Nájezdy osobní a stranické.

Ať si veřejnost posoudí z této agrární odpovědi, je-li to odpověď postačující. Nejde nám o probírání všech těchto jednotlivých problémů a starostí agrární strany a souvislostí politických a hospodářských. Musíme však všichni chtít, aby tato hra na slepou bábu přestala a aby přestal nepřípustný tlak přes jiné věci, provozovaný za tím účelem, aby bylo dosaženo povolnosti v těchto vlastních starostech a zájmech agrární strany. Nemá také smyslu, jestliže se nám agrární strana představuje jinak, než jaká ve své podstatě jest. Je jejím zájmem i zájmem naší politiky, aby mluvila a jednala jasně. Jestliže je tolik rozporů v jejích zájmech, že jasnou politiku na denním světle nemůže dost dobře dělat, že to její akční a mluvní volnost v celé řadě důležitých věcí a otázek omezuje tak, jak to vidíme na této odpovědi, pak by sama měla uvažovat, jak to bude s ní dále a zda je v první řadě jí ku prospěchu, že přestává být stranou zemědělského lidu a stává se mosaikou nejrůznějších zájmů, často navzájem se vylučujících.

Ocenili jsme význam agrární strany. A dodáváme, že jen tehdy může se zdravě rozvíjet náš politický a hospodářský život, když politika stran a zájmových skupin bude jasná a poctivá, když požadavky budou předkládány jasně a otevřeně k jasnému a otevřenému jednání a když přestane hra, v níž často bez svědomí a odpovědnosti pohazuje se nejvyššími zájmy státními, jako by směly být prostředkem všelijaké taktiky.

literatura a umění

A. H. Baar:

Od abstraktního umění ke skutečnosti

II.

Kubismus v sochařství.

Kubistické sochařství není tak významné jako kubistické malířství, a často je na něm úzce závislé. Roku 1909 přinesl Picasso první kubistickou sochu „Hlava“, která je přibližně totéž, co malované hlavy z jeho stejného období. Obojí je závislé na černošských sochách z Konga a Kamerunu. Pozdější plastiky Picassovy jsou do určité míry jen komentářem jeho obrazů.

První se soustavně zabýval problémem kubistického sochařství Rus Alexander Archipenko, rozený v Kijevě. Studoval v Moskvě a Paříži, zde roku 1911 přinesl první kubistické plastiky, válku přečkal v Nizze, pak žil v Berlíně a od roku 1923 v New Yorku a trvale v Hollywoodu. Zaměstnával se egyptskými a starými řeckými plastikami; jeho socha „Hrdina“ (1910) připomíná však již malby Picassovy z téže doby: v energickém stočení a zdůraznění plastičnosti je to socha úplně kubistická. Roku 1912 přinesl Archipenko různé originální „Jdoucí ženu“. Figura je pomalována dvěma barevnými tóny, což je východiskem pro příštím polychromním sochám, jež charakterisují kubistické sochařství od roku 1915 do 1920. Barevného skla, dřeva a kovu používá Archipenko také roku 1912 ve své serii figurálních skladeb pro „Médrano“, v nichž uskutečňuje teorii prvního manifestu futuristického sochařství. Nejabstraktnějším a nejmohutnějším dí-

lem Archipenkovým je jeho „Box“ (1917), jež ztělesňuje dynamickou sílu jeho „Hrdiny“ bez oné manýrovitosti, kterou najdeme v jeho nových pozdějších dílech.

Druhý kubistický sochař byl R a y m o n d D u c h a m p - V i l l o n. Jeho první kubistické sochy jsou z roku 1912, kdy také přinesl návrh na „Kubistický dům“. Za světové války byl otráven při plynovém útoku a 1916 zemřel. Roku 1914 dokončil svého „Koně“, jenž je snad nejdůležitějším dílem celé tradice kubistického sochařství. Je to spojení jednak přírodních, jednak strojových tvarů, jejichž účelem je zobraziti dynamiku tohoto živočicha. První futuristické sochy Boccionovy byly v Paříži vystaveny roku 1913: Duchamp-Villon je předstihl ne sice ilusí pohybu, ale strašnou dynamickou silou svých děl.

Picasso se svými lepenými reliefy měl přímý vliv na skvělou serii barevných konstrukcí ze dřeva a kovu, jež v letech 1915 až 1918 přinesl H e n r i L a u r e n z. Tento Pařížan a samouk, jehož Braque přivedl ke kubismu, dospěl roku 1915 k „plasticko-malířským reliefům“, jako je na příklad „Hlava“. Po roku 1925 opustil kubismus. Podobně jako on opustilo po roce 1925 mnoho jiných kubistických sochařů svůj původní směr. Někteří z nich, jako Lipschitz, zůstali stejně abstraktními, jiní však, jako Laurenz, Archipenko a Belling, se vrátili k tradici.

Stranou od nich stojí nejoriginálnější a nejdůležitější ze skoro abstraktních sochařů, jenž nikdy nenáležel k žádné jejich skupině, C o n s t a n t i n B r a n c u s i. Tento Rumun přišel roku 1904 do Paříže k Rodinovi a pracoval v jeho atelieru. Již roku 1908 však jeho „Polibek“ představuje komposici dvou primitivních postav, podobných blokům. Je to nejabstraktnější socha té doby. Ještě jeho „Spící musa“ (1910) ukazuje, jak vliv Rodinův se rozplývá a Brancusiho záliba pro vejčité formy se ukazuje stále zřetelněji. Černošské plastiky mu dodaly odvahy k dalším experimentům. Je to „Novorozené“ (1915) ve vejčitém tvaru s leskle hladkým povrchem, jehož od té doby Brancusi užívá pro všechny své sochy z bronzu i mramoru. Mnozí z kritiků v tom vidí vliv strojové estetiky, která se v té době v Paříži ujímala. Brancusi však ve svém citění není nikdy mechanický. Je mistrem co nejjemnějších modulací povrchu a je krajně citlivý k rozličným materiálům, jako je bronz, kámen nebo dřevo: s každým z nich zachází jinou technikou. Nejelegantnější z jeho soch je „Pták v prostoru“ (1925): pro ni vznikl v roce 1926 v Paříži proces, když o ní U. S. Customs prohlásil, že není uměleckým dílem. Odvaha a prostota Brancusiho působila na řadu mladších sochařů zejména poctivou, trpělivou a jemnou řemeslností provedení.

Moderní malířství v Rusku.

Po roku 1910 se Moskva stala velice důležitým uměleckým střediskem evropským. Ačkoliv je z Moskvy do Paříže patnáct set mil cesty, přece měla s hlavním městem Francie neustálý styk jednak prostřednictvím výstav, jednak živými časopisy, jako byl „Appolon“. Ještě před vypuknutím války neobyčejně čilí moskevští sběratelé Sčukin a Moroson nastřádali více než sto obrazů Picassových a Matissových. Abstraktní umění se počalo vyvíjeti v Rusku již dlouho před revolucí. Všechny směry různých těch „rayonismů, suprematismů a konstruktivismů“, které po revoluci z roku 1917 se rychle rodily a zanikaly, byly pokračováním moderních směrů výtvarných z předechozích pěti let.

Vynálezcem ruského „lučismu“ (rayonismu) byl M i c h a l L a r i o n o v, rozený na Ukrajině, jenž studoval umění v Moskvě a se svou ženou stál v letech 1905 až 1910 v čele ruského primitivistického hnutí. Jeho „rayonismus“ byl v letech 1911—1912 z neabstraktnějších hnutí evropských. Nejprve počal rozkládati přírodní tvary, postavy i krajiny v proudy světelných paprsků, které se podobaly italským futuristickým „silokřivkám“, vedly však

v mnohých obrazech k čisté abstraktnosti. „Rayonismus“ měl krátký život, stopy jeho třpytivých efektů však nalézáme v mnohých návrzích, které Larionov kreslil pro slavné Diaghlievovy „Balety“.

Daleko nejvýznamnějším směrem ve vývoji ruského malířství bylo bezpředmětné malířství „suprematistů“. Bylo dříve či později nezbytno, aby vývoj dospěl důsledně k čisté abstraktnosti. Kandinského obrazy ještě roku 1914 obsahovaly stopy rozeznatelných reálných předmětů. Prvním umělcem, jenž vytvořil soustavu naprosto čistých geometrických a abstraktních skladeb byl kijeveský rodák K a z i m i r M a l e v i c, jenž po „fauvistických“ obrazech přestoupil ke kubistům a roku 1913 založil „suprematismus“.

Obrat v jeho tvorbě k novému směru roku 1913 nastal, když si Malevič důsledně vyvodil, k čemu prý směřuje vývoj evropského umění, jak o tom sám napsal:

„Roku 1913 jsem zoufale zápasil o osvobození umění od přítěže předmětného světa. Tu jsem se utekl ke Čtverci a poslal jsem na výstavu obraz, který nepředstavoval nic jiného než černý čtverec na bílém pozadí. Kritikové stenali a obecenstvo také: „Všechno je ztraceno, co jsme milovali, jsme uprostřed pouště... před námi stojí černý čtverec na bílém pozadí!“

Tento čtverec byl prvním suprematistickým obrazem:

„Suprematismem míním nadvládu (supremacii) čistého citění ve výtvarném umění. Nebyl to „prázdný čtverec“, který jsem tu poslal na výstavu, nýbrž byla to zkušenost bez předmětnosti.“

Druhým suprematistickým obrazem byl „Kruh“ a po něm „Dva čtverce“. Pak počaly komposice složitější. Roku 1914 namaloval „Komposici suprematistických prvků“, první obraz, v němž počal porušovati geometrické tvary a po prvé komponoval obraz podle úhlopříčné osy obrazu, podle diagonály, která se měla státi v příštích dvaceti letech charakteristickým znakem nejen suprematismu, nýbrž i většiny abstraktních maleb vůbec a všeobecně znakem moderní typografie a reklamy na celém světě.

Některé pozdější Malevičovy malby již nejsou tak zcela vzdáleny reálného světa a připomínají něco ze skutečnosti. Jak Malevič vysvětlil v serii článků, čerpal svou inspiraci pro své skladby z pohledů s letadla kolmo dolů na města, z nichž se ukazují zajímavé komposice pravoúhlých půdorysů domů a pokřivených ulic. Proto často také své obrazy charakterisuje titulem, který má vztah k reálnému světu, jako na příklad „Dojem kovového zvuku“. „Pocit letu“ nebo „Pocit nekonečného prostoru“. Žádný z těchto obrazů však nepředstihl ve své čistotě jeho první „Čtverec“ nebo jeho komposici „Bílá v bílém“, která ukazuje čtverec, lehce stočený ve směru úhlopříčky na čtverci bílém. V dějinách abstraktního umění je Malevič postavou základní důležitosti. Měl vliv na množství následovníků a působil na abstraktní umění v celé střední Evropě.

Malevič byl středem skupiny mladších umělců, z nichž A l e x a n d e r R o d č e n k o utvořil zvláštní skupinu umělců „bezpředmětných“. Ke svým obrazům užíval jediné pravítka a kružídla. Ve svých obrazech tvarově i barevně čistých se zbavil oné lehce mystické atmosféry svého učitele. Roku 1919 se Rodčenko stal konstruktivistou, roku 1920 přinesl serii prvních lineárních konstrukcí a roku 1922 se vzdal malířství vůbec a emfaticky prohlásil, že „u m ě n í j e m r t v é“. Se svou ženou Seppanovou se pak věnoval „užitečné činnosti“, jako typografii, fotografii, malbě plakátů, návrhu nábytku a dekorací.

Jak vznikl konstruktivismus.

Druhou velkou skupinou ruských výtvarníků jsou konstruktivisté. Historie této skupiny se vyvíjela zmateně a protichůdně.

Vladimír Tatlin počal roku 1913 v Moskvě zhotovovati serii reliefů, které po vzoru Picassově se skládaly z nalepených kousků novin, jízdenek, vstupenek a cárů, doplněných buď malbou nebo kresbou. Tatlin byl ještě pestřejší ve výběru materiálů: užíval i skla, kovu, dřeva a malty. Roku 1915 přinesl svůj „protirelief“, trojrozměrnou konstrukci, zavěšenou na drátech v rohu místnosti. Zde se výtvarné umění zbavilo všech konvencí dřívějších soch, mezi jinými i pevného podstavce. V revoluční ruské době tato Tatlinova díla získala na významu ještě tím, že místo tradičního bronzu a mramoru užívala průmyslových materiálů, jež se těšily tehdy zvláštnímu kultu, jako na příklad skla, drátu nebo různých kovů. Tatlin po sobě zanechal mnoho následovníků, sám však se později obrátil spíše k inženýrství a architektuře. Roku 1919 navrhl „Pomník Třetí internacionály“, jenž byl nejnáročnější ze všech konstruktivistických děl. Byla to věž v podobě spirály z ocele, projektovaná do výše 430 metrů. Tato věž byla uskutečněna roku 1920 v Leningradě pouze jako obrovský model. Roku 1920 a 1921 bylo v Rusku období čistého konstruktivismu skončeno. Proti „levitismu“, k němuž většina výtvarníků náležela, vznikla reakce, takže se věnovali spíše praktické činnosti, jako nákresem nábytku, fotografií nebo návrhům divadelních dekorací. Je zajímavým vývojem zjevem, že v téže chvíli, kdy konstruktivismus jako „čisté umění“ přestal žít, dočkal se obrody na jevišti.

Tatlin už před válkou nakreslil pro ruské divadlo kubistickou dekoraci. Když roku 1920 počali Tairov a Vachtangov pracovati s moderními dekoracemi, užívali slohu kubistického a konstruktivistického. První a snad nejlepší čistě konstruktivistickou divadelní dekoraci přinesla malířka K o p p o v á pro Meyerholdovu inscenaci hry „Velkolepý paroháč“ (1922). Podobně jako Tatlinova věž skládala se tato konstrukce z různých lešení, z laťových pohyblivých kol a křídel větrníků, která se ve chvíli dramatické krise počala roztáčet. Tak dekorace samotná se účastnila také hry.

Zanedlouho poté žena Rodčenkova S e p p a n o v a nakreslila pro Meyerholdovu inscenaci hry „Smrt Tarelkino“ konstrukci, sestávající z klecí a z laťoví. Tím byl dán podnět k rozvoji divadelního konstruktivismu, jenž se v příštích letech rozběhl po celé Evropě i Americe.

Když se roku 1917 vrátili do Moskvy dva vypovězení výtvarníci, bratři Antonín Pevsner a Nahum Gabo, bylo konstruktivistické hnutí značně posíleno. Pevsner studoval malířství v Paříži, kde poznal Modiglianiho a Archipenka, a již před válkou přinášel čistě abstraktní kresby. Jeho mladší bratr, jenž přijal pseudonym Gabo, studoval na universitě v Mnichově matematiku a zhotovování matematických modelů. Válku prožili oba bratři spolu v Norsku, kde Gabo vytvořil první sochu z lepenky, složenou z prostupujících se a protínajících se ploch. Po revoluci se vrátili do Ruska a roku 1920 vydali manifest, v němž prohlašovali, že sochařství má zdůrazňovati hloubku, jakožto míru prostoru, a nikoliv objem plastického předmětu. Pevsner a Gabo nedovedli se přizpůsobiti novému směru v sovětském umění, jenž se dožadoval, aby všechno umění sloužilo revoluci. Tak se stalo, že jednoho dne našli své ateliery uzamčeny a své žáky rozprášeny. Odjeli tedy do Berlína, kdež pracovali až do nacistické revoluce.

Zrození nové architektury v Holandsku.

Jedna z nejtrvalejších a nejvlivnějších skupin moderního umění vznikla za války pod jménem „Styl“ (Stijl). Tato skupina se vyznačovala zvláštní spoluprací malířů, sochařů, architektů a praktických kreslířů. Dva z nejnámějších umělců naší doby k ní náleželi: Piet Mondrian a architekt J. J. P. Oud. Obrovského vlivu dosáhla tato skupina zejména propagandou a teorií svého zakladatele Théo van Doesburga, malíře, sochaře, architekta, typografa, básníka, modelisty, kritika, teoretika a autora mnoha přednášek, člověka tak mnohostranného, jak jen byly po-

stavy umělců renesančních. Dva základní znaky charakterisovaly skupinu „Styl“ v jejích malbách, stavbách, sochách, návrzích nábytku i typografické úpravy: ve tvaru užívali pravoúhelníků — v barvě základních barev červené, žluté a modré.

Malíř Piet Mondrian v Paříži pod vlivem Picassovým počal malovati obrazy složené hlavně z čar svislých a vodorovných, které bývají nazývány „šablonou plus a minus“. Zprvu tyto obrazy mají ještě reálný smysl, jak na příklad ukazuje Mondrianova kompozice z roku 1911, na níž svislé přímky představují stožáry a vodorovné přímky loďky nakupené v přístavu; „Kompozice z roku 1915“ však obsahuje tyto svislé a vodorovné přímky již zcela abstraktní.

Druhým z malířů této skupiny byl Théo van Doesburg, jenž ve svých obrazech původně vycházel z přírodních tvarů, na příklad z obrazů krávy, a tyto tvary převáděl na svých obrazech v geometrické obrazce. Tímto postupem se dostává od přírodního předmětu až k matematickému jeho schématu. Zejména důležitým stal se sloh skupiny „Styl“, když roku 1917 Doesburg obrátil svou pozornost na vnitřní architektonickou dekoraci příbytku. Podlaha domu Oudova v holandském městě Nordwijkerhout z roku 1917 byla první interiérovou úpravou, byla složená z různých harmonicky vyvážených pravoúhlých obrazců. Tento vzor byl později kopírován a vulgarisován linoleovými a textilními továrnami celého světa.

Také do sochařství byl přenesen tento sloh v podobě prostupujících se pravoúhlých hranolů a krychlí „Prostorové konstrukce“ (1918) sochaře Vantongerloo. Z této plastiky byla později odvozena architektonická kompozice návrhů obytných domů. Dokonce i barva těchto domů, v nichž stěny téhož pokoje byly malovány jedna červeně, jiná žlutě, modře, šedivě nebo bíle, byly odvozeny z malířství skupiny „Styl“. Charakteristickým pro tento sloh je odmítání souměrnosti. Modernističtí architekti z různých zemí později tento sloh povrchně napodobili. Znakem této architektury byl smysl pro prostor a péče architekta i o nábytek. Různé Oudovy fasády v Rotterdamu jsou rovněž přenesením zásad Mondrianových obrazů do architektury i ve způsobu, jímž na nich jsou umístěny různé nápisy. Pionýry nové typografické úpravy ve slohu holandského „Stylu“ jsou různé plakáty, programy a obálky, vyznačující se nesouměrným umístěním písma v pravoúhlé obrazce. V letech 1920—1924 se vliv této skupiny neuvěřitelným způsobem rozšířil po celé Belgii, Německu, Francii a i východní Evropě. V té době stal se Oud městským architektem v Rotterdamu, pro nějž nakreslil řadu mistrovských děl moderní architektury, a v nichž počal užívat i zaoblených linií a oprostil se od manýrismu a přeháněné nesouměrnosti původního slohu skupiny „Styl“.

„B a u h a u s.“

Za světové války se vynořilo v Německu množství moderních hnutí. Dadaisté působili zejména v Kolíně, Berlíně a Hannoveru, a nejvýznamnější z nich byli Ernst, Schwitters a Arp. V Berlíně se rozvinul expressionismus v různých formách skupiny „Sturm“. Ve Stuttgartě pracovali compressionisté, které vedl Baummeister a Schlemmer, a kteří usilovali o očistění kubistické tradice ve směru k čistšímu architektonickému slohu. Snahy těchto expressionistů popularisoval zejména film „Kabinet doktora Caligariho“ (1919), jenž ukazoval různé pokrivené rohy a úhly architektonických dekorací. Dalším směrem byl mašínismus, jenž ve své nejživější formě se projevil v dekoracích ke hře Karla Čapka „R. U. R.“, které pro její berlínské provedení navrhl Kiesler r. 1923.

Kult strojových forem v méně romantické formě se uplatnil zejména v účelnosti, ve funkcionalismu, jež byly zásadou Bauhausu. Zde se sešly různé vlivy německé, holandské a ruské ve slavném středisku, založeném roku 1919 ve Výmaru architektem Walterem Gropiem. Zprvu Bauhaus podlehl také expressionismu, když však se

roku 1926 presťahoval do Dessavy, prešiel také k princípom umění geometrického, účelného, konstruktivistického. Zejména se tu uplatnil fotograf a konstruktivista M o h o l y - N a g y a malír a kreslír divadelních návrhů S c h l e m m e r. Z cizích vlivů působil především holandský „Styl“. Příchod D o e s b u r g ů v do Německa přinesl hotovou revoluci. Od mysticismu a expressionistického transcendentalismu se obrátili němečtí výtvarníci z Bauhausu k jasnosti a ukázněnosti. Gropius pod tímto vlivem přestavěl divadlo v Jeně a poslal do chicagské soutěže návrh mrakodrapu, nebyčejně tvarově prostý.

Vliv holandského stylu se zrcadlil i na dílech architekta M i e s v a n d e r R o h e. Jeho návrhy domů mají zálibu v nesouměrnosti v pravoúhlých, přerušovaných stěnách. Působí tu navzájem vlivy Doesburgovy i Picassovy. V dějinách umění najdeme málo tak zábavných úseků jako toto období, kdy Holandsko působí na španělského malíře, žijícího v Paříži, prostřednictvím plánů německého architekta z Berlína. Sloh holandského „Stylu“ se projevuje i v grafické úpravě slavných „Bauhausbücher“. Kromě architektury věnoval Bauhaus pozornost vnitřnímu zařízení a z ohýbaných a ocelových a niklovaných trubek, které navrhl B r e u e r, je prvním typem trubkovitého ocelového nábytku.

Jedním z nejznámějších umělců této skupiny je L a d i s l a u s M o h o l y - N a g y, rozený v Maďarsku, muž velice pohyblivý, malír, konstruktivista, experimentální fotograf, typograf, učitel i teoretik, jenž také navrhoval divadelní dekorace. Tento umělec, jenž dnes žije v Londýně, stal se roku 1922 profesorem Bauhausu, kde zavedl neobyčejně důležitou metodu vyučování na podkladě zkoušek s materiálem pokusnou, empirickou metodou. Úkolem bylo u rozličných materiálů, jako je sklo, kovy, guma, papír, celulóza, kork nebo dřevo, na základě fyzikálních vlastností objevit jejich funkční možnosti a estetické předpoklady.

Architektura hledá účelnost.

Už ruští konstruktivisté a holandští „Stylisté“ věnovali pozornost funkci předmětů. Po této stránce předcházely purismus, jenž však šel ještě dále, že i v malířství počal „reakčním způsobem“ přinášeti reálné předměty snadno rozeznatelné. Puristé požadovali, aby malby dvacátého století se podobaly moderním strojům jak svou precizností, tak i svou řemeslností. Charles E d o a r d J e n n e r e t, zvaný L e C o r b u s i e r, narozený ve Švýcarsku, přinesl roku 1920 „Zátíší“, charakteristické pro strojovou estetiku jednak přesností své kresby, jednak svou barvou. Formy tohoto obrazu nejsou již abstraktní, nýbrž podobají se často obrýsům běžných předmětů. Části puristického programu totiž bylo používati tvarů běžných věcí, které každý Evropan jakékoli třídy může rozeznati. Puristé kreslili architektonicky, takže jejich díla se znameňitě hodila za dekorace do nových budov, stavěných slohem, jež L e C o r b u s i e r propagoval. Dovedl i v těchto stavbách užívati velice subtilním způsobem různých tónů světle modrých, růžových a temně hnědých na rozdíl do užívání základních barev žluté, červené a modré u architektů „Stylu“. L e C o r b u s i e r ova architektura i jeho malby navzájem spolu souvisí, mají vzájemný vliv a jsou budovány se stejně bezvadným vkusem na stejných estetických zásadách. Teprve v posledních letech společně s L e C o r b u s i e r e m i jeho spolupracovník A m é d é e O z e n f a n t uvolnili se od architektury a opustili purismus. Puristická malba byla programě přístupnou nejširšímu obecnstvu a jejím příkladem je i brilantní plakát, jež namaloval C a s s a n d r e pro spací vozy.

Současně počala se vyvíjeti i moderní a b s t r a k t n í f o t o g r a f i e, pracující bez aparátu a zhotovující „fotogramy“ neboli „raydografy“ na základě stínů, které vrhaly na fotografický papír různé na něj položené předměty. Vynikl tu zejména M a n R a y.

Dadaismus a surrealismus.

Dadaismus vznikl roku 1916 v Curychu a zrodil se ze skepticismu, desiluse a cynismu z dob války a z dob inflace. Dadaisté popírali všechny tradice, jak konservativní, tak i pokrokové. Jeho pionýry byli D u c h a m p a P i c a b i a, kteří tento duch obrazoborectví s jeho zahořklým humorem přenesli do abstraktních obrazů. Jejich obrazy spojují formy jednak mechanické, jednak organické. Neučili se od kubistů slepovati na obrazech různé předměty, v čem zejména vynikl M a x E r n s t a K u r t S c h w i t t e r s. Tento obohatil umění o množství neuměleckých materiálů naprosto banálních, které předtím nebyly nikdy užívány. Od futuristů převzal dadaismus svou zálibu v manifestech a svou techniku v lomozném propagandě, stejně jako své nadšení pro stroje a opovržení tradiční estetikou.

Výrůstkem dadaismu je s u r r e a l i s m u s, jenž vznikl roku 1924 v Paříži. Mnozí významní surrealističtí umělci byli dříve dadaisty, zejména H a n s A r p, M a x E r n s t, M a n R a y. Surrealismus byl podobně jako dadaismus světovým názorem, vírou a často i způsobem života. Surrealisté rozvinuli a uzákonili teorie dadaistů. Dovolávali se stejně jako oni naprosté volnosti a spontánnosti projevu a odmítali jakoukoli uznanou stupnici hodnot. Na rozdíl od dadaistů však v jejich anarchii vězel systém. Odmítali rozum a intelekt v umění ve prospěch podvědomí a dožadovali se při tom sankce Sigismunda Freuda a jeho teorie podvědomí. Mnohé z jejich obrazů jsou výsledkem automatické kresby: tyto kresby vznikají prý podobně jako automatické psaní v jakési polohypnóze, v níž neexistuje vědomá kontrola této činnosti. Snažili se zachycovati ve svých dílech atmosféru snu. Podobně jako dadaisté měli zálibu v bizarních banálnostech lidového umění, nezajímali se však o stroje. Spíš obraceli svůj zájem k umění primitivnímu a k umění šilenců a dětí, které prý je volným uměleckým projevem jednotlivce, vzniklým bez jakýchkoliv zábran. Z umělců této skupiny je třeba uvést Paula K l e e, který však sám příslušenství k nim popírá, dále malíře jako A n d r é a M a s s o n a, Španěla J o a n a M i r o, Němce M a x e E r n s t a, Francouze Y v e s e T a n g u y a.

Nechci generalisovati, mám však dojem podle tvorby posledních let, že geometrická tradice abstraktního umění je v úpadku. Estetika pravoúhelníků byla opuštěna a negeometrické „bioformické“ formy, odvozené ze skutečného života, jsou v malířství opět na vzestupu.

filosofie a psychologie

K a r e l Č a p e k:

Duch poznání a duch ovládnání

(Sdělení podané na schůzi Stálého komitétu pro vědy a umění, jež se konala v Budapešti 1936 a jednala o vědách humanitních.)

Jsou dvě tvůrčí činnosti lidské. Jedna hledá poznání nebo v širším smyslu prožití světa, ve kterém žijeme; druhá usiluje o ovládnutí přírodních a hmotných sil tohoto světa.

Tu první činnost obyčejně nazýváme kulturou duchovní; její součástí a podstatným projevem jsou humanitní vědy, které jsou předmětem našeho rozhovoru. Ta druhá činnost je prostě technika.

Může se mi namítnout, že nenáležitě rozšiřuji pojem věd humanitních, kterými se obyčejně rozumí studium vzdělanosti řecko-římské a vědomé navazování na tuto

kulturní tradici. Avšak římská a ještě větší měrou řecká vzdělanost, to nebyl jenom jazyk ani jenom poesie nebo filosofie; to byla také matematika a fyzika, studium přírody, hvězdářství a medicína; naše exaktní vědy náležejí ze stejného titulu ke klasičkému humanismu jako naše lingvistika nebo historiografie; renaissance antického ducha na počátku novověku byla také renaissancí exaktních věd. Naproti tomu nám řecká vzdělanost neodkázala téměř žádnou tradici technickou, žádnou instrukci, jak exploatovat nebo ovládat hmoty a přírodní síly. V tom smyslu můžeme, aniž bychom překročili rámec našeho rozhovoru, postavit proti sobě vědy humanitní ve velmi širokém smyslu slova, jejichž ideálem je poznání a prožití světa, a vědy technické, jejichž účelem je ovládání hmot a sil.

Nejde o to konstruovat umělé rozpory mezi tou dvojí velikou činností, ani ptát se, která z nich je pro lidský svět důležitější. Rozumí se, že bez nich obou by se život člověka nepovznosl nad animální úroveň; stejně jisto je, že se ty obě funkce ustavičně doplňují, že jedna vychází z druhé nebo jí dodává nové cíle a prostředky. Ale přes to — a dnes silněji než kdy jindy — si musíme uvědomit, že se ty dvě největší lidské činnosti hluboce rozcházejí ve svých základních tendencích; do značné míry záleží budoucnost a vývoj lidského světa na tom, která z těch dvou tendencí bude mít dostatečný podíl na jeho řízení: zda duch poznání nebo duch ovládání.

Vezměme předem techniku, to jest veškeré záměrné ovládání hmot a přírodních sil. Není pochyby, že každý pokrok techniky je nebo může být obecně užitečný nebo dokonce blahodárný; na druhé straně však veškerá technická činnost vytváří určité statky hmotné, jež nikdy nejsou majetkem všech, nýbrž vlastnictvím jenom něko-ho: jednotlivců, výrobních skupin, států nebo národů. Technika, aniž by to vlastně chtěla, vede za dnešního stavu světa téměř nevyhnutelně k průmyslové a obchodní soutěži, k boji o přírodní zdroje, konec konců k hospodářskému nacionalismu, k mocenské expansi a k stále ostřejším hranicím mezi národy a státy. Technika, jež se zrodila z primitivního boje o život, nepřestává být nástrojem tohoto zuřivého boje, vedeného v měřítku stále větším.

Technice se vytýká — a ne neprávem, že se stává víc a víc nástrojem té nejstrašnější formy boje o život, totiž moderní války. I když je to pravda, nezapomínejme, že dává zbraně nejen násilí, nýbrž také zbraně proti němu; technika svými děsnými prostředky může zničit civilisovaný svět, ale také jej může uhájit proti všem útokům na jeho svobodu, právo a lidskost. Nikoliv chyba, ale spíše nemožnost techniky je v něčem jiném: že kdyby činila cokoli, nemůže vytvořit nic, co by bylo čistě a pozitivně nástrojem míru. Naopak tím, že ovládá víc a víc hmotných sil, že je zmnožuje a hromadí, zvyšuje strašlivý potenciál energií, které kdykoli mohou být vrženy do ničivého konfliktu. Technika prostě dodává lidem nesmírné prostředky hmotné, ale nemá už nejmenšího vlivu na to, co z nich a s nimi udělají ať dobrého nebo zlého.

Řekli jsme, že technika je ovládání přírodních hmot a sil. Otázka je, kde se ta chuť ovládat jednou zastaví. Je možno i člověka, společenské třídy nebo národy pokládat za pouhý dynamický materiál, který se má učinit služebným, který se má řídit, akumulovat a vyštvať do maxima výkonnosti. Je možno technický ideál ovládání

sil přenést i na lidskou společnost. Není to jistě náhoda, že tolik politických despotismů si nápadně libovalo v monumentálních výkonech technických. Duch ovládání, který se na poli sil přírodních jmenuje technika, má na poli sil lidských název diktatura.

Srovnajme s tím vědy humanitní. Jsou svou povahou universální; jejich universalita nezáleží v jejich skutečném rozšíření, nýbrž v jejich podstatě a poslání. Neučí nás ovládat svět, nýbrž rozumět mu; a ještě něčemu jinému nás učí, totiž dorozumívát se navzájem. Jejich výtěžky jsou společné všem národům a překračují všechny hranice; i když v souhře sil, jež působí v lidské společnosti, jsou silou nejdiskretnější, je to síla, která vytváří duchovní společenství nade vším, co nás lidi a nás národy dělí. Humanitní vědy jsou samy silou, mravním a duchovním instrumentem míru mezi lidmi. Mohou se tomuto poslání někdy zpronevěřit — sloužit duchu ovládaní fyzického nebo mravního, ale jen za tu cenu, že ztrácejí to, co je definuje nejhrouběji, totiž svobodu ducha. Pokud budou s to, aby uhájily svobodu myšlení, budou pro všechny časy vehiklem svobody lidské. Universalita, mír a svoboda: to jsou tři veliké immanentní ideály, jimž humanitní vědy budou přirozeně a nutně sloužit, pokud zůstanou věrny samy sobě.

Konfrontujeme vědy humanitní a vědy technické bez úmyslu jedny hájit a druhé odsuzovat. Ale myslím, že všichni si uvědomujeme, jak snažně je třeba v dnešním stavu světa se dovolávat všeho, co může být instrumentem světové solidarity, míru a lidské svobody. Duch ovládání vytvořil nesmírné síly a prostředky, které se kdykoli mohou stát nástroji násilí a destrukce. Dnes je víc než kdy jindy nutno mobilisovat ty druhé síly: prostředky, kterými se národy světa mohou dorozumívát; pravdy, které překračují všechny hranice; duchovní hodnoty, jako je svoboda myšlení, jež nepřipouštějí, aby se lidské bytosti a národy staly pouhým předmětem ovládání. Dnes je rovnováha kulturního života porušena; duch ovládání nebezpečně převážil ducha poznání; je na nás všech, kdo sloužíme a chceme sloužit kultuře duchovní, abychom znásobili své úsilí a intelektuální statečnost. Také mír a svoboda potřebují svých nástrojů; dodat je, a dodat je ještě včas, to je nejnaléhavější úkol naší doby.

Život a instituce

Ing. F. Sátor a:

Kdyby nás napadli ze vzduchu...

(Protiletadlová obrana za světové války a dnes.)

Důležitost civilistů.

Přijetím zákona o protiletadlové obraně byl učiněn první krok k organizaci obrany státu v případě války, na podkladě spolupráce civilního obyvatelstva s armádou. Obě složky protiletadlové obrany, aktivní i pasivní, jsou tímto zákonem navzájem nerozlučně spjaty a tvoří jeden celek. Účinná obrana proti nepřátelským útokům ze vzduchu byla by při selhání jedné z nich takřka nemyslitelná. Proto také již některá vojenská cvičení letecká, tento rok po prvé uskutečněná,

neomezila se pouze na cvičení ryze vojenských sil: obyvatelstvo celých krajů a měst stalo se jejich přímými účastníky.

Civilní protiletadlová obrana jest ovšem něčím zcela novým a nevyzkoušeným, a není proto divu, že obyvatelstvo hledí namnoze bezradně vstříc čteným problémům, pro něž není ani příkladu v minulosti ani měřítko pro budoucnost, neboť není dosud naprosto jasných představ o všech možných formách a důsledcích příštích leteckých bojů. Jisto jest jen tolik, že letecké útoky by dnes události ze světové války daleko překonávaly. Obyvatelstvo našich zemí, ušetřené za světové války nejen všech bezprostředních hrůz pozemních válečných operací, nýbrž i nebezpečí leteckých útoků, nemá ani o tehdejších formách vzduchové války jasnějšího obrazu.

Totéž, a snad ve zvýšeném měřítku, platí o p o z e m n í c h p r o t i l e t a d l o v ý c h z b r a n í c h, jako stěžejních prostředcích protiletadlové obrany. Zcela mimoděk jsou proto kladeny otázky — hlavně při debatách o organizaci civilní obrany — zda a do jaké míry lze s touto složkou počítati. Může býti proto jen na prospěch, načrtne-li zde, v hrubých rysech, jak se vyvíjely protiletadlové zbraně za světové války, jaký byl jejich podíl na dosažených výsledcích, v čem tkvěly jejich nedostatky a na jakých principech jest budována v současné době ve všech státech aktivní protiletadlová obrana z e m ě.

Letecké útoky za světové války.

Před dvaceti lety nebylo letadel jak je známe dnes. Tehdejší motory byly slabé, málo výkonné, letadla byla malých rozměrů, malé únosnosti a nepatrných doletů. Nebylo také dnešních trhacích, zápalných, plynových a jiných pum. Zcela na počátku války dosahovala letadla rychlostí 20 až 25 metrů za vteřinu, t. j. 70 až 90 km v hodině — což dosahují dnes i ta nejmenší auta — a praktických výšek kolem 1000 m. Do konce války vzrostly rychlosti na 50—60 m za vteřinu, t. j. asi 200 km v hodině a výšky až na 6000 m. Hlavní poslání tehdejšího letectva tvořily akce výzvědné na frontách a poblíže nich. Zápolí nebylo takřka vůbec ohroženo. To se zrcadlilo ostatně i v početnosti a ve výsledcích tehdejších leteckých výpadů do vnitrozemí nepřátelských států, při nichž hlavním cílem bylo spíše — podobně jako ostřelování Paříže dalekonosným dělem — zneklidnění a šíření strachu a paniky mezi civilním obyvatelstvem, nežli dosažení nějakých, pro boj na frontách vojensky důležitých úspěchů.

Tak, podle německých statistik, provedli spojenci v letech 1914—18 do německého zápolí celkem 1154 nálety ve 321 různých dnech, t. j. průměrně každý pátý den jeden nálet, rozdělíme-li je na celou dobu 52 měsíců trvání války. Zúčastnili se jich 4592 letadla a 7 říditelných vzducholodí, t. j. průměrně 4 letadla při jednom náletu. Shozeno bylo celkem 14.068 pum, jimž padlo za obět 729 lidských životů a zraněno 1754 osoby. Způsobená věcná škoda odhadnuta na 23.5 milionů zlatých marek.

Tyto cifry budou se zdáti dnes každému z nás neuvěřitelně nízkými, uvážíme-li, že jen automobilovými nehodami, i v menších státech, přichází ročně o život více lidí, nežli jich zahynulo při leteckých útocích za celou dobu světové války. Přes to bylo již tehdy letectví velmi významnou pomocnou zbraní, hlavně na frontách, a tím účinnější, že nebylo s počátku takřka žádné protiletadlové pozemní obrany.

Německo, ze všech států nejlépe připravené, vstupovalo do války s počtem 18 protiletadlových děl, různých prove-

dení, i na tehdejší dobu nedokonalých. Francie měla je d n o zkušební dělo, ostatní státy neměly vůbec nic. V Rakousku se nepřikládalo letectví zřejmě žádného valného významu, neboť ještě roku 1913 zamítlo ministerstvo války návrh své vlastní odborné komise na opatření alespoň jednoho zkušebního protiletadlového kanonu.

Po vypuknutí války nasadil vývoj letectví nečekaně rychlé tempo, takže protiletadlová obrana nebyla vůbec s to tento náskok vyrovnati. Na nová protiletadlová děla nebylo zprvu ani pomyslení. Vojenské správy, aby čelily alespoň poněkud akcím nepřátelských letadel na frontách, musely si vypomáhati zcela primitivními úpravami normálních polních děl. Ty umožnily sice střelbu do vzduchu, ovšem s mizivou nadějí na zásah. Nebylo však také žádné speciální protiletadlové munice, a hlavně chyběly pomocné přístroje k rychlému zjišťování polohy letadel v prostoru, jejich rychlosti, směru letu, atd. a nebylo též žádných metod pro praktické provádění střelby na rychle se pohybující vzdušné cíle. Střílelo se proto takřka „od oka“, většinou nazdařbůh. Teprve postupem doby byla zjednána určitá náprava; spolehlivých střeleckých metod a hodnotných přístrojů nebylo však ani na konci války. Pokud některé přístroje jakž takž uspokojovaly, nestačily počtem a byl jimi vyzbrojen pouze malý počet nejposlednější zhotovených kanonů. Počet protiletadlových zbraní ovšem během války velmi vzrostl. Jen Německo jich mělo v době příměří na 3000 kusů, arci více než 20 různých typů, z nichž asi 1500 kusů bylo určeno pro obranu zápolí. Modernějších typů bylo však mezi nimi málo.

Nejlepší obrana bylo letadlo proti letadlu.

Podle toho nutno hodnotiti též výsledky těmito zbraněmi dosahované. Němci — podle vlastních údajů — sestřelili v letech 1914—18 celkem 8401 nepřátelských letounů, včetně dvou říditelných vzducholodí. Z tohoto počtu připisují letcům 6811 sestřelů a pouze 1590 pozemním protiletadlovým zbraním. Průměrné počty ran na sestřelení jednoho letadla udávají těmito ciframi:

roku 1914/15	11.585 ran
„ 1916	9.889 „
„ 1917	7.418 „
„ 1918	5.040 „

Celkový průměr činil tudíž 8500 ran. Počítáme-li s váhou jedné střely pouze 6 kg, znamená to, že na sestřelení jednoho letounu muselo býti vysláno do vzduchu 50 tun oceli a v ý b u š n ý c h l á t e k. Naproti tomu sestřelili letci v přímých bojích čtyřikrát více letadel než pozemní obrana. O výsledcích, dosažených spojeneckými armádami v tomto směru jest veřejně známo jen málo spolehlivých dat, pokud však existují, neliší se podstatně od údajů německých.

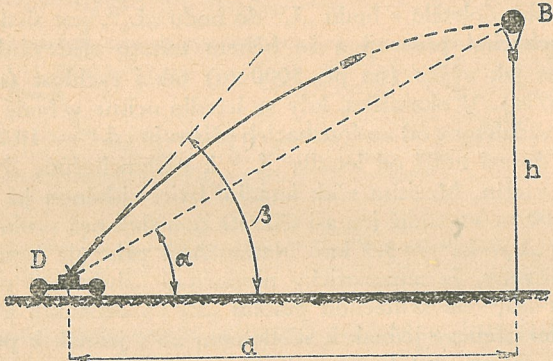
Z toho by na první pohled plynulo, že protiletadlová obrana ze země jest málo účinná a že hlavní zbraní proti letadlům zůstanou opět jen letadla, velmi rychlé stíhací stroje, opatrované nyní nejen kulomety, nýbrž i malokaliberními kanony. Přes to budují všechny státy mohutné protiletadlové dělostřelectvo, vycházejíce zřejmě z názoru, že proti příštím masovým útokům letectva bude nutno čeliti jak masovou obranou přímo ze vzduchu, tak i ze země.

Pozemní obrana.

Vedle bojového — obranného a útočného — letectva zůstávají proto pozemní protiletadlové zbraně, děla a kulomety, nepostradatelnými jak pro frontu tak i pro zápolí, zde ze-

jména k obraně nejdůležitějších objektů a nejcitlivějších bodů. Pro státy, jejichž území lze přelétnouti v krátké době, roste význam pozemních protiletadlových zbraní tím více, čím větších rychlostí dosahují útočná letadla a čím více se zmenšuje rozdíl rychlostí letadel stíhacích oproti letadlům bombardovacím.

Poslání pozemní protiletadlové obrany, jejíž akční radius s několikakilometrovým dostřelem jest ovšem omezený, nespočívá pouze v tom, aby nepřátelské letadlo bylo najisto sestřeleno. Zpravidla postačí, když letadla jsou jen dostatečně ohrožena, jejich náletové formace rozraženy a znemožněno provedení jejich útočných úmyslů. Podle posudků odborníků podala v tomto směru protiletadlová obrana i za světové války zcela uspokojivý výkon. Pokud jde o její skrovné střelecké výsledky, vyjadřované počtem ran, jež bylo třeba vyplývat, než sestřeleno jedno letadlo, nutno mít na mysli, že nebylo ani dokonalých kanonů, ani přesně a rychle pracujících pomocných přístrojů, ani všech ostatních pomůcek, pro střelbu na pohyblivé cíle naprosto nepostradatelných.

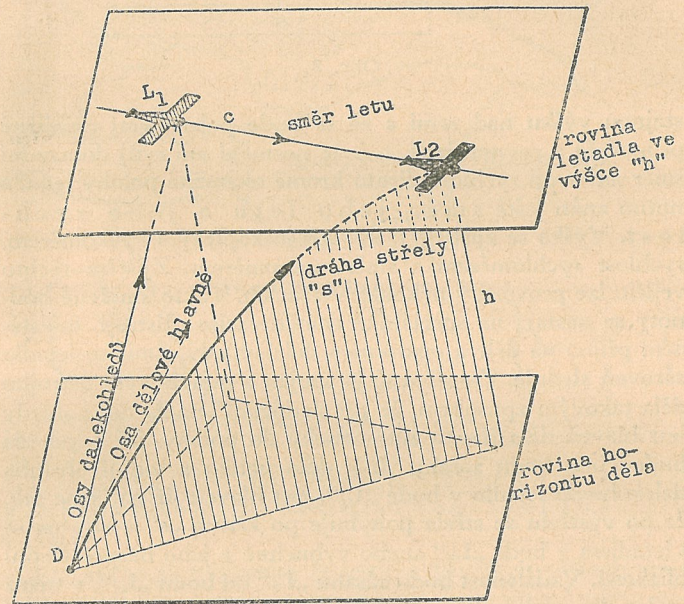
Obr. 1.

Proto bylo po válce vynaloženo velké úsilí zejména na vytvoření těchto přístrojů, které se staly tím nutnějšími, čím rychleji se vyvíjelo letectví. Dnes nejsou rychlosti letadel 100 metrů za vteřinu, t. j. 360 km v hodině, žádnou vzácností, a nutno počítati s jejich brzkým vzrůstem na 150 m/vt. U některých stíhacích strojů bylo této rychlosti již dosaženo. Také prakticky dosahované výšky podstatně vzrostly, až na 10 km a výše. Naproti tomu protiletadlová děla nedovolila stupňování počátečních rychlostí střel ve stejné míře. Děla středních ráží vykazují dnes počáteční rychlosti střel kolem 800—900 m/vt oproti 500 m/vt v době války. Vzrostla tudíž počáteční rychlost střel přibližně dvakrát, rychlost letadel více než čtyřikrát. Praktická nemožnost dalšího stupňování počátečních rychlostí střel — nemají-li trpěti jiné, neméně důležité požadavky — působila proto tím nalahavěji na vynalezení co nejrychleji a nejpřesněji pracujících zaměřovacích a jiných pomocných přístrojů a nutila k pečlivému studiu střeleckých metod, což bylo ovšem možno uskutečňovati jen postupně a zvolna ověřovati velmi nákladnými střeleckými pokusy.

Jak se střílí na letadla.

Nemůže býti úkolem tohoto článku zabíhati do podrobností. S ohledem na veliký význam letectva jako bojového prostředku — ne pouze výpomocné zbraně — v možném válečném konfliktu, který si již nyní vynucuje a ještě vynutí rozsáhlou součinností všeho civilního obyvatelstva, bude jistě na místě naznačiti alespoň podstatu dělové střelby na pohyblivé vzduchové cíle, která jest nejobtížnějším balistickým problémem.

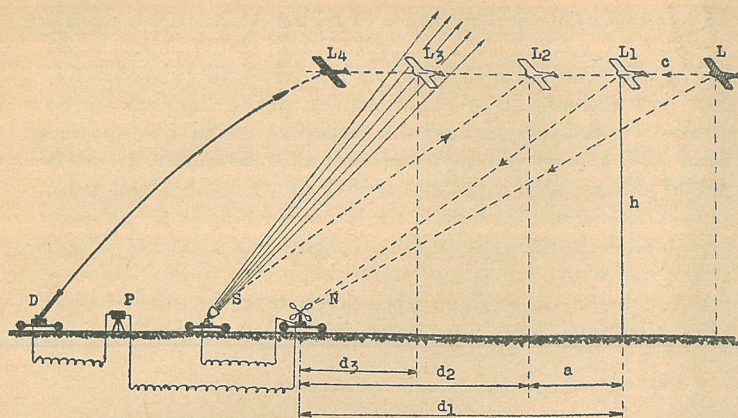
Jednoduchým úkolem jest střelba na nehybné vzduchové cíle, na př. pozorovací balony, neboť se neliší ve své podstatě od střelby na cíle pozemní (viz obr. 1.). Zde jest třeba znáti — vzhledem k pevně danému směru střelby — pouze dvě základní veličiny: výšku balonu nad zemí „h“ a vodorovnou vzdálenost „d“ od stanoviště děla anebo jednu z nich a polohový úhel „a“, t. j. úhel, jež svírá osa dalekohledu, umístěného na stanovišti baterie a nařízeného na cíl, s horizontálou. Tyto veličiny lze okamžitě zjistiti optickým přístrojem, t. zv. stereoskopickým výško-dálkoměrem, čímž jest, na základě střeleckých tabulek, určen i úhel „beta“, t. j. úhel, pod nímž musí býti střela vystřelena, aby

Obr. 2.

mohla cíl zasáhnouti. Aby pravděpodobnost sestřelení balonu byla větší a balon zasažen alespoň střepinami granátu, jest střela opatřena zvláštním zařízením, t. zv. „časovacím zapalovačem“, který způsobí samočinně explozi střely, jakmile se tato ocitne v blízkosti cíle. Časovací zapalovač — jakýsi druh „pekelného stroje“ — je velmi citlivý pyrotechnický nebo hodinový přístroj, uložený ve střele, který v okamžiku výstřelu jest automaticky uveden v chod a způsobí výbuch střely za onen čas, jež potřebuje střela, aby proletěla dráhou od ústí hlavně k cíli. Nařízení zapalovače na tento čas, t. zv. na časování střely, provádí se před vložením střely do hlavně.

Daleko složitější problémy bylo nutno řešiti pro střelbu na cíle pohyblivé, t. j. jde-li o říditelnou vzducholoď nebo o letadlo. Střelba na vzducholoď je snadnější, princip je však stejný. Představu ujasní nejlépe schematický obrázek s „ptačí perspektivou“ (viz obr. 2.). Ke zjištění okamžité polohy letadla v prostoru jest třeba znáti tři veličiny: první dvě jsou tytéž jako u nehybného cíle (vzdálenost letadla a jeho výška nad zemí), třetí jest směr jeho okamžité polohy v prostoru, měřený úhlem od nějakého za základ vzatého směru (na př. sever—jih). Kdybychom znali pro každý okamžik všechny tyto tři hodnoty, mohli bychom si v prostoru dráhu letadla dodatečně zkonstruovati. Pro střelbu však pouze tyto tři veličiny nestačí, neboť stříleti nutno před letadlo, a to na ono místo, o němž s určitou pravděpodobností lze předpokládati, že k němu letadlo dospěje za stejnou dobu jako střela, vystřelená z děla. Aby bylo možno toto místo předem zjistiti, předpokládá se, že letadlo zachová při svém letu (alespoň po dobu mezi odpálením a střetnutím se střelou)

Obr. 3.

stejnou výšku nad zemí a že se bude pohybovatí přibližně přímočaře a rovnoměrně, t. j. že nezmění ani svůj dosavadní směr ani svoji rychlost. Proto kromě okamžité polohy letadla nutno znáti ještě směr jeho letu a jeho rychlost. Výška se zjišťuje t. zv. stereoskopickým výškoměrem, rychlost rychloměrem a směr směroměrem. Zjištění těchto veličin lze provést v několika vteřinách. Takto změřené hodnoty se nastaví na speciálním zaměřovacím přístroji, umístěném přímo na děle a opatřeném dalekohledy, jimiž se letadlo zároveň sleduje. Zaměřovač je spojen s pohybovým ústrojím děla takovým způsobem, že při sledování letadla dalekohledy jest hlaveň děla řízena automaticky do polohy, jež odpovídá budoucímu bodu zásahu. Je-li dělo nabito a vidí-li obsluha dalekohledů letadlo v bodě „L₁“, jest hlaveň již nařazena tak, že po výstřelu se střela pohybuje po křivce „s“ a střetne se s letadlem v bodě „L₂“ anebo vybuchne v jeho bezprostřední blízkosti. Vzdálenost bodu zásahu „L₂“ od bodu „L₁“, v němž se letadlo nacházelo v okamžiku výstřelu z děla, může býti značná: několik set metrů, kilometr i více, podle toho, z jakého děla a z jaké dálky se na letadlo střílí, jak rychle a kterým směrem se toto pohybuje atd. — Již tento fakt ukazuje, jak velká úloha připadá zmíněným přístrojům. Hlavními požadavky, jež se na ně kladou, jest rychlost a přesnost ve zjišťování polohy a všech pohybových veličin letadla a co možná největší jednoduchost všech manipulací, aby i zcela průměrní vojáci se mohli v obsluze co nejrychleji zacvičit. To vedlo k pronikavému a stále zdokonalovanému mechanisování všech úkonů, aby i velcí důstojníci byli zbaveni jakýchkoliv odhadů a výpočtů a mohli se soustřediti jen na pozorování a udílení rozkazů.

Popsaný způsob střelby t. zv. přímé, při níž jsou všechny přístroje umístěny přímo na stanovišti baterie a dalekohledy na dělech, lze ovšem prováděti pouze na letadla ze stanoviště baterie viditelná. To vyžaduje, aby ze stanoviště děl byl na všechny strany dobrý rozhled, což jest ovšem potud nevýhodou, že protiletadlové baterie jsou samy hledaným cílem nepřátelských letounů. Aby baterie zůstaly co nejdéle utajeny, musí býti umístěny ve skrytých pozicích, maskovány, případně i uměle zamlženy. To má ovšem za následek, že ze stanoviště děl nelze pak činiti vůbec žádná anebo jen nedostatečná pozorování. Z těchto a z řady jiných důvodů vyplynula proto nutnost vymysleti takové přístroje, které by mohly býti umístěny, současně se přístroji pozorovacími, i ve značných vzdálenostech od baterií, odkud lze činiti v klidu, pohodlně a nenápadně všechna pozorování a měření a které by dovolovaly řídit děla na dálku. Také tento druh střelby, t. zv. nepřímé, byl již úspěšně vyřešen vytvořením t. zv. povelových přístrojů, k nimž první náběhy byly již učiněny za světové války. Pomocí takových zařízení mohou pak děla

střílet na letadla i když tato nejsou z jejich stanoviště vůbec viditelná.

Noční útok.

Zvláště důležitá jest střelba noční, nelze-li letadla spatřiti odnikud ani pouhým okem ani optickými přístroji. V takových případech používá se přístrojů naslouchacích a světlometných. Světlometů může býti ovšem použito zpravidla teprve tehdy, až jest poloha sledovaného letadla bezpečně zjištěna naslouchacími přístroji, nemá-li býti předčasně prozrazeno, že obrana jest na útok připravena. Nejjednodušší příklad střelby tohoto druhu jest znázorněn — zcela schematicky — v obr. 3.

Představme si letadlo „L“, letící přímočaře rychlostí „c“ ve výšce „h“. Hukot vrtule a motoru šíří se od letadla vzduchem rychlostí zvuku, t. j. 333 m za vteřinu. V okamžiku, kdy zvuk dospěje k naslouchacím přístrojům „N“, jest jimi zachycen a podle směru odkud přichází určí naslouchací přístroje polohu letadla v prostoru a také jeho rychlost. Předpokládejme, že po určitou, krátkou dobu, již potřebuje letadlo, aby doletělo z bodu „L“ do bodu „L₁“, jest sledováno naslouchacími přístroji a že během tohoto sledování byla zjištěna jak výška (na př. 5000 m) tak i rychlost (na př. 100 m/vt). V okamžiku, kdy se letadlo ocitne v bodě „L₁“, budiž vzdálenost od naslouchacích přístrojů „d₁“ = 10.000 m. Zvuk dorazí tudíž od letadla „L₁“ k naslouchacím „N“ asi za 35 vteřin. Mezitím však letadlo, letící zjištěnou již rychlostí 100 m/vt, tudíž jen asi třikrát pomaleji než zvuk, urazí dráhu „L₁—L₂“ = 3.5 km. Naslouchací přístroje jsou však tak zařízeny, že automaticky přepočítají „slyšenou“ polohu letadla „L₁“ na skutečnou polohu „L₂“ a oznamují ji elektrickými přenosy jednak k světlometu „S“, jednak k povelovému přístroji „P“. Světlomet jest na základě těchto automaticky a plynule mu sdělovaných údajů řízen ve směru na letadlo, zatím co povelový přístroj vypočítává a oznamuje (takéž plynule) dělům všechny t. zv. střelecké prvky, potřebné pro správné nastavení dělových hlavních a načasování střel. Činil-li by čas, ke všem těmto přípravám potřebný t. zv. „pracovní“, na příklad 30 vteřin, uletí letadlo na své dráze další 3 kilometry a nachází se v bodě „L₃“. Poněvadž všechny údaje byly přenášeny od naslouchacích přístrojů k světlometu a k povelovému přístroji a odtud k dělům nepřetržitě, jsou děla i světlomet v okamžiku, kdy se letadlo ocitne v bodě „L₃“ úplně připraveny. Stisknutím elektrického kontaktu uvede se světlomet v činnost, vrhne světelný kužel paprsků a, zachytí-li letadlo, dá velitel baterie současně — jde-li o letoun nepřátelský — povel k palbě, zpravidla též elektricky. Je-li vše v „pořádku“, střetnou se střely — bylo-li odpáleno několik děl současně — s letadlem v bodě „L₄“, nebo vybuchnou alespoň v jeho bezprostřední blízkosti a letadlo ohrozí svými střepinami.

Československo ve válce letecké.

Z těchto několika, třebaže velmi jednoduchých příkladů, lze si učiniti aspoň přibližnou představu o principech, na nichž jest založena střelba z kanonů na vzduchové cíle. Plyne z nich jasně, jakou důležitost mají všechny pomocné optické, zaměřovací, světlometné a naslouchací přístroje. Dnešní konstrukce těchto přístrojů, stejně jako kanonů, jsou již tak zdokonaleny, že pravděpodobnost zásahu, anebo aspoň bezprostředního ohrožení letadla střepinami střel, jest vyjadřována — za stejných jinak podmínek střelby — nikoliv několika tisíci, nýbrž jen několika stovkami i ran, při čemž pravděpodobnost brzkého sestřelení,

resp. zneškodnění letadla jest zvyšována současným odpalováním několika děl.

Bylo by ovšem lichým domnívatí se, že dokonalou protiletadlovou výzbrojí jest nebezpečí zažehnáno. Jisto jest však, že bezvadná a dostatečná výzbroj je prvním předpokladem možnosti odvrácení útoků od velkých měst a důležitých objektů vojenských a civilních. Ve zvýšeném měřítku to platí u malých států, u nás též s ohledem na naši geografickou polohu. Uvědomíme si to i zcela zběžným pohledem na připojenou mapku.

Při rychlosti letadel pouze 300 km v hodině, lze celé Čechy prolétnouti přímočaře, v kterémkoliv směru, za necelou hodinu. Každé město a důležitější objekt v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a v severozápadním Slovensku lze dosáhnouti z Německa v necelé půlhodině. K pouhému srovnání jest v mapce vyznačen stejně ohrožený prostor Francie, který jest nejen relativně (s ohledem na celé státní území), nýbrž i absolutně podstatně menší, dokonce i menší nežli bojový prostor západní fronty za světové války. Z toho jest patrné, že za určitých předpokladů, jež nelze vyloučiti, nebylo by možno hovořiti u nás prakticky o nějakém zápolí — jako na př. u Francie — nehledě k tomu, že nálety na naše území, hlavně Čech, by byly možné ze tří různých stran, kdežto u Francie, při délce jejích hranic třikrát kratších, jen se strany jedné. Tento obrázek ilustruje též nejlépe, co znamená pro naši bezpečnost obsazení demilitarizovaného Porýní. Stane-li se toto pohraničí vybudováním opevnění tak nepřekročitelným, jako je dnes za nepřekročitelné považováno opevněné pásmo francouzské, redukovala by se možnost účinné okamžité pomoci ze západu (totéž platí o východu) hlavně na pomoc leteckou. V předpokladu, že s pomocemi tohoto druhu by bylo možno s naprostou určitostí počítati, byl by tím dán též hlavní směr našich protiletadlových opatření: vybudování co nejmohutnější pozemní protiletadlové obrany — jejíž prostředky museli bychom míti v dokonalém stavu a v dostatečném počtu doma již proto, že by nebylo možno je k nám dopravit v případě potřeby tak rychle jako síly letecké — dostatečný počet letišť se vsí nut-

nou obrannou i útočnou výzbrojí a konečně vzorně organizovanou protiletadlovou obranu civilní.

Jest nutno si uvědomiti, že jestli v dřívějších válkách umíraly přední voje armád proto, aby umožnily napadenému národu získati čas k organizaci odporu v zápolí, bude v příštích válkách veden první nápor ze vzduchu, a to na nejcitlivější místa, na tepny a na srdce národa. Povinností všech musí být připravovati a starati se již nyní o to, aby armáda nebyla ochromena dříve nežli bude sama napadena. Pojem fronty a zápolí ztratil — zejména pro nás — svůj dřívější význam. Celé státní území se stává jedinou vzdušnou frontou a hlavním předpokladem úspěšné obrany bude, vydržeti s klidnými nervy první nápor. Proto jest nutné býti připraveni právě na vzdušné frontě co nejlépe.

otázky a odpovědi

Rozpaky s fotografií

Nesa na sobě trochu viny za spor o fotografii, který se teď rozvinul na stranách tohoto časopisu, rád bych na jeho okraj připsal pár řádek.

Především bych chtěl vyjádřiti své radostné překvapení, že věc pouze zásadní (z které nešlo nic vyvozovat o duševní méněcennosti p. Alpha, o kariérnictví p. Beta atd.) někoho upoutala; to se mi tentokrát stálo po prvé. Spor se ovšem ruče změnil v jakési bojování o to, kdo je chytřejší a kdo hloupější: zda ten, kdo považuje fotografii za druh umění, či ten, kdo je přesvědčen, že uměním není. Fotografie a umění: je to na pohled otázka, otázka malá, ale zásadní. Ukázalo se již, že vede až k problému, co to vlastně je umění. Proto bych se chtěl pokusit o to, obrátit alespoň ještě na oka-

mžik pozornost na to, oč vlastně původně jde. Stručně: Josef Čapek říká, že fotografie uměním není, protože mezi fotografem a jeho výtvozem je stroj. A B. Markalous, že fotografie uměním jest, protože vede lidi k tomu, aby nověji, lépe, pokročileji viděli.

Tak nejprve ten stroj. Čapek říká, že „stroj má velmi značný podíl“ na fotografii. Velmi značný: ale jaký? Je to stroj se svým strojníkem nebo člověk se svým přístrojem?

Nevím, kolik fotografií šlo před Sudkem touž krajinou a sedělo u stejné meze s kaménky a zkroucenými kořeny. Proč si nepřinesli z téže krajiny stejně „lyrickou“, „zasněnou“ (atd., atp.) fotografii? Milý pane Sudku, fotografujete vy nebo váš přístroj? Nesete si domů dokonalý výrobek svého stroje a svého technického umu nebo památku na nějaké chvíle či doby docela zvláštního zaujetí tou jednou jedinou skutečností z tisíce skutečností světa, památku vždy schopnou onu docela zvláštní skutečnost vyvolávat?

Ne krajina, ne hlína a kořeny, ale skutečnost docela zvláštní. Ne poznaček, ale dojetí — dojetí docela zvláštního druhu. Jakého druhu? Není to ani nadšení, ani zoufalství; ani smutek, ani radost; ba vlastně ani dojetí, ani lhostejnost. Totéž — u Atgeta (s jeho nedokonalým strojem a nedbalou technikou), u Kefer Dora Maar a tak dál. Prý to není umění, není poesie, co vedlo fotografa k tomu, aby si tyto fotografie, právě s tohoto místa, v tomto okamžiku, v této konstelaci pořídil, a co jeho snímek jemu i nám s neochvějnou věrností opakuje. Dobrá; ale že by to byl v základě a v zásadě výrobek strojní? Proč tedy stroje té spousty fotografií, fotografií lepších — lepších než Atget nebo Štyrský — nebo horších — horších než Sudek nebo Man Ray — naprosto nepořizují docela zvláštní fotografie? Proč ty poutě, které jsou dnes docela stejně složeny z docela týchž předmětů, nedokáže dnes nikdo vyfotografovat tak, jako tehdy po prvé a naposled jediný Atget? Proč rozeznáváme i n d i v i d u a l i t y fotografií a proč je takový podstatný rozdíl mezi fotografiemi třeba Sučka a třeba kpt. Jeníčka?

Já jsem si tehdy řekl ve „Světozoru“, že ten rozdíl nemůže být jinde než v očích fotografických. Očích už a slých, jsem napsal, a Josef Čapek protestuje: „V přírodě i v moderní civilizaci mnohé budí úžas; ale toto žasnutí samo zase ještě není už také hned uměním.“ Ale — nejsou také úžasy, v kterých působí (zase slovy Čapkovými) „od začátku síly přece jen drobet vyšší, magičtější a okřídlenější“, než jsou ony úžasy nad třeba nejtlustší ženou nebo nejtlustší přehradou nebo nejtlustším stromem? To jen, abychom se domluvili: jde-li o umění, máme slovo málo a pletou se nám; nuže, já myslím na ty úžasy docela zvláštní, úžasy třeba nad nějakým docela obyčejným... podivuhodným slovem, z něhož vyrůstá celá báseň (třeba Halasova), docela obyčejnou... podivuhodnou sklenicí, z níž vyrůstá celý obraz (třeba Claesův). Také docela obyčejným... podivuhodným se-

skupením věci a stop dění u hřbitovní zdi, z něž vyrůstá celá fotografie (třeba Sudkova). „Umění?“ „Poesie?“ „Sto-pa boží?“ „Libido?“ Snad postačí, abychom se domluvili: cosi docela zvláštního.

Markalous vykládá smysl, cenu onoho užasnutí tak, že umělec uskutečňuje dějinný pokrok ve schopnosti vidění. Tedy: lidé vidí špatně a umělci je učí vidět lépe. Proces probíhá ad infinitum, nebo až k okamžiku, kdy se dosáhne vidění již dokonalého, dále nezlepšitelného. „Oči umělců předbíhají vývoji,“ říká. Připomíná mi to stanovisko Fillovo („Volné směry“ XXXI., 1.). Díky modernímu umění, praví F., „oko učí se znovu vidět a k tomuto učení v první řadě pomáhá dobrá fotografie přírody a zvláště uměleckých děl, neboť naše oko zvyklé na impresionisty dívalo se nejen na přírodu falešně, nýbrž i na primitivy i na Rembrandta“ atd.

Ale: je věcí umění vidět lépe? nebo naopak je vlastností uměleckého zírání, že vidí nějak falešně? že si prostě s tou skutečností dělá, co chce a o její věrnější, lepší poznání nestojí? že ten fotograf — ten Sudek, ten Atget, ten Štyrský — stejně nepečují o poznání lepší, ale že se starají o samé věci nepodstatné, zbytečné, ba nenáležitě? že (nazval bych to svérázným způsobem fotografie, jenž „deformuje“ skutečnost) dělají b ů h v í j a k o u a f é r u z rozbítených orken předměstské ohrady, z podezřelého hotýlku a tuctového pařezu? že věnují nejnepřijatější pozornost věcem, jež uvidět z nížádného rozumného důvodu nelze pokládat za získání „nových hodnot“ (M.)? že nutno tvrdit se vši pádností, že veřejnost nebude mít žádný moudrý užitek z jejich směšných objevů, jako třeba že... přes pole vede cesta? Divný to pokrok. A zřejmě, nikdo o něj nestojí. Prostě, pokrok se neuskutečňuje. Je to už hezká řádka let, co uviděl „nově“, „nezvykle“, „nevídaně“ třeba lidské tělo — a celý svět — Praxiteles a Tintoretto a Cranach a jmenujte si kteréhokoliv umělce z kterékoliv doby a místa, a my, tvrdošíjní zaostanci, si na to jeho nové vidění pořád ještě nezvykli a když se díváme znovu a znovu na ty tak staré obrazy a sochy, cítíme pořád stejně prudký rozdíl mezi naším viděním obvyklým takového předmětu a tím dávným jeho viděním-zobrazením, jako když se díváme na nejnovější obraz Picassův.

Vidění ne lepší, ne nové, ale jinaké — jinaké ne časově, ale jinaké svým způsobem — vidění, které vždy bylo, jest a bude... „jinaké“, „docela zvláštní“.

A mně se zdá, že pokusím-li se trochu určití, jakou má pro člověka cenu a jaký smysl, odkud pochází a kam míří toto „jinaké“, „docela zvláštní“ vidění, slyšení, vnímání, ucitování, ... žití, že se dostaneme blíže k tomu, abychom si mohli říci: c o t o j e u m ě n í ?

Otázka po fotografii-umění je pak otázkou, zda a pokud může fotografie záměrně přispívat k tomu, aby člověk uskutečňoval onen život j i n a k ý, svůj život druhý.

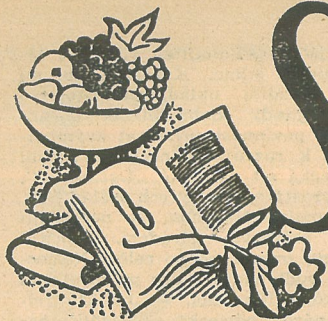
Jindřich Chalupěcký

*Mladí mohou nejlépe užít výhry v třídní loterii -
Mohou vybudovati i zlepšiti si existenci!*

DIPLOMAT

náš nový dopisní papír distinguovaných kruhů vyhovuje nejpřísnějším nárokům vyhraněného vkusu a hodí se znamenitě pro písemný styk s nejmávanějšími osobnostmi. Je to bělostný klasicky krásný papír s jemným nelesklým povrchem, obálky jsou opatřeny vložkou z šedého hedvábného papíru (aby byly neprůsvitné). Na skladě jsou čtyři velikosti a zašleme k výběru ochotně vzorky na požádání.

KAREL KELLNER, PRAHA, Václavské náměstí 61 - Dlouhá třída 17

Svět knih

Roč. 6. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

41-42

Václav Lacina:

NOVÁ PÍSEŇ PRO MLÁDEN- CE A PANNY POD NÁZVEM PROROCŤVÍ

Zpívá se jako Když ranní slunce
nad lesem se smálo.

„Umění... vymklo se z tajemných vlivů, které vyhlášovaly poutorné karikatury člověka a věcí (horlivě kupované na příkaz zednářských lóží židovskými bankéři) za vrchol tvorby s průhlednou tendencí, zničit v nejširších vrstvách estetický smysl, který jako poslední světélko se tetelil v lidských srdcích...“

Z referátu o benátské Biennale 1936 v L. L. 30. VIII.

Kultuře živé vyzdvíhají hrany, pomalu nemá už, kam schovat se, berberská vojska táhnou na scenový jméno bílé civilizace.

I naši vlastní nové proudy leží, umění obléká si čamaru, zas uzdává se půvab operety, ani se všech oken devět kandrů.

Zlomírá voskoverichovská psina, vysychá sur- i realismu rmut, a strachy tetelí se čapkovina, meč pomsty národa jsa na ní k u t.

Až malba též se neřádstev těch zhostí, pak národ bude blahem celý prvč: Ó vrtichvoiti, bědní vrtichvoiti, vás potře Jeho Veličenstvo Kýš! (Z nového čísla revue „Život“.)

NOVÉ KNIHY

**FERDINAND PEROUTKA: BUDO-
VÁNÍ STÁTU.** Rok 1921. Díl
čtvrtý. 356 stran. Cena Kč 50.—.

Nový svazek Peroutkova Budování státu podává přehled politického vývoje československé republiky v roce 1921, který byl po nejedné stránce rokem rozhodujícího významu pro tento obnovený státní organismus. Jestliže léta 1919—1920 byla dobou neklidu a zmatku, plynoucího z neurovaných poměrů hospodářských a z pronikavých změn, které na mapě Evropy provedly mírové smlouvy, nelze sice říci, že rok 1921 už byl rokem klidu, ale přes veškeré nesnáze v tom roce se ještě objevující, ukazuje se už zřetelně, že československý stát se konsoliduje a upevňuje. Byl to první rok s vyrovnaným rozpočtem — později státní uzávěrka ukázala, že Englišův první rozpočet měl skutečně velmi solidní základy a že státní hospodářství v tom roce bylo opravdu v rovnováze, ale byl to též první rok, v němž se kladly základy k pozdějšímu charakteristickému vývoji československé vnitřní politiky. Za význačné známky tohoto vývoje Peroutka pokládá tuhou ukázněnost stran, stálost režimu a vypěstované umění koalčního kompromisu. Tyto vlastnosti se začaly výrazně formovat v roce 1921, kdy po zdolání komunistického pokusu o puč

politické strany si uvědomily svou sílu a své možnosti, jestliže se dohodnou. Proslulá „Pětka“ jest první formou koalčních kompromisů a pět zástupců stran za úřednické vlády pevně dirigovalo směr státní lodi, i když ji formálně vedla vláda úředníků. Sílu „Pětky“ poznal především Engliš, který ve svém finančním plánu se dotkl některých základních politických představ rozhodujících členů Pětky a který se znelibil politickým stranám zejména tím, že ke konci předcházejícího roku vnutil parlamentu svůj návrh na úpravu platů státních zaměstnanců. Pětka rozhodla, že jeho finanční plán mu neschválí a tak první tři měsíce roku byly vyplněny marným bojem ministra financí, který ve střední Evropě první si troufal přijít s vyrovnaným rozpočtem; tento boj se končí jeho odchodem z ministerstva v březnu. Ale Pětka nevěděla jen takto negativně, měla i význam pozitivní a na mnoha stránkách nového svazku Peroutkova díla najdeme o tom přesvědčivé doklady.

Rok 1921 je však také důležitou dobou s hlediska československé politiky zahraniční. Je to rok dvou pokusů bývalého císaře Karla o opětné nastoupení na maďarský

trůn — obzvláště nebezpečný byl druhý pokus, který se stal na podzim. Tu však československá republika už si může troufat na mobilisaci a hrozit válkou, kdyby Maďarsko neposlalo vytrvalého pretendenta zpět za hranice. Může si to troufat už proto, že rok 1921 je také rokem počátku Malé dohody, tohoto důležitého útvaru středoevropské politiky, o němž tehdy sotva kdo — mimo jeho původce — tušil, k jakým úkolům je povolán. A tak z Peroutkova poutavého a stále zajímavého líčení se názorně ukazuje, jak důležitý byl tento rok pro Budování československého státu.

**JAN HERBEN: MASARYKŮV
RODINNÝ ŽIVOT.** — Cena Kč 10.—. — Nazval-li universitní profesor Bydžovský Čapkovy Hovory s T. G. Masarykem „katechismem demokracie“, je knížka Jana Herbena „Masarykův život rodinný“ apotheosou poměru muže k ženě a k rodině vůbec. Na sedmdesáti stránkách zde starý a oddaný přítel rodiny presidenta Osoboditele oživuje své vzpomínky na krásný, požehnaný život, který, jak doslovně říká, „byl poněkud jiný než bývá v našich inteligentních rodinách“. Ani snad nemusíme

FEUILLETON

Léon Paul Fargue:

KAVÁRENSKÉ KLÍPKY*

— Viktor Hugo je nesmírný básník, když nedělá efektů se svým řemeslem, když neukazuje, jaké má svaly, jako na Matějské pouti. Když si nedává velké rány pěští do břicha, jak to činí gorila než napadne lovce.

— Baudelaire je divotvorce, nezavěšuje-li pod své srdce suspenorium odporného vkusu. Když se nešklebí jako bílý černoš, chycený na plíce.

— Náš mistr Mallarmé padne jako rukavice. Vkládá někdy dva prsty do téhož.

— Claudel: májáček tak velký jako boží prst, který ukazuje nebe vateklým beranům, jež odstrkuje podivuhodnými žhavými poleny.

* Z I. čísla nového ročníku revue „Život“.

Je-li mu do smíchu, napichuje hrom na rožeň a mluje se s maelströmy.

— Valéry položil své rakety v temnoty, nevědělo se kam. A ejhle, jednoho dne zapaluje lunt a pruhu ohňové tryskačí odevšad, kreslíce cesty, kterých jsme nezali.

— Valéry přináší s sebou tuto enormní věc: myšlenkovou emoci olově vibrace.

— Párek holubů. Valery Larbaud křičuje světem s podivuhodným zavazadlem, hledáje svou hvězdu, která svítíla srovná „nad jeho hlavou“ a hleděla na něho zamílovaně, div se neuhleděla — a on si toho ne všiml.

— Umělec obsahuje intelektuála. Opak je štídka pravdivý.

— Apollinaire hrál hazardně, nejčastěji se štěstím, někdy se štěstím, které bylo až nestydaté. Udělá kaňku na stránku, složí ji, uhládá ji nehtem všemi směry, otevře

Podívejte se, jak mi sluší
límeč Trubeniss, zážrak mezi límcí. Vždyť je to opravdu ideální límeč k barevné košili! Je vždy elegantní, podržuje svůj tvar a příjemně chladí, protože je podajný a porézní. Zachází se s ním zcela jednoduše, bez škrobení a bez pracného žehlení. Prostě se vypere a na vlhko vyžehlí — a límeč TRUBENISS je zase jako nový. Originál TRUBENISS mají jen košile s výrazným označením

Trubeniss REG.

a s jednou z těchto tří kvalitních značek

Lic. 3 Lic. 1 Lic. 2

